

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

**«СИСТЕМА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ,
ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ»**

кваліфікаційна робота

здобувача освітнього ступеня

«магістр»

ПРОЦАЙЛО Юрій Михайлович

2 курсу денної форми навчання

спеціальності 072 «Фінанси,

банківська справа та страхування»

ОПП «Фінансова розвідка»

Науковий керівник

доктор економічних наук, доцент

МЕЛЬНИК Степан Іванович

Рецензент

доктор економічних наук, професор

ШТАНГРЕТ Андрій Михайлович

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«___»_____2022 р., протокол №_____

завідувач кафедри фінансів та обліку,

_____МЕЛЬНИК С.І.

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Інститут управління, психології та безпеки
Кафедра фінансів та обліку
Освітній ступінь «магістр»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
фінансів та обліку
д.е.н., доцент
_____ С.І. МЕЛЬНИК
«__» _____ 20__р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»

ПРОЦАЙЛО Юрій Михайлович

(ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи **Система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.**

керівник роботи **МЕЛЬНИК Степан Іванович, д.е.н., доцент.**
(ПРИЗВИЩЕ, ім'я по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом ЛьвДУВС від **«28» жовтня 2021 р. № 327**

2. Строк подання здобувачем освітнього ступеня «магістр» роботи «31» січня 2022 р.
3. Вихідні дані до роботи Нормативні та законодавчі документи з питань легалізації (відмивання) коштів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму; Результати діяльності Державної служби фінансового моніторингу України та типові схеми відмивання коштів здобутих злочинним шляхом.
4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити). Визначити сутність, чинники та стадії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом; Дослідити систему протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом в Україні; Проаналізувати сучасні моделі та типологічні схеми легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом; Провести аналіз та оцінку сучасного стану легалізації доходів одержаних злочинним шляхом; Визначити пріоритетні напрями удосконалення державної політики у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом; Проаналізувати міжнародний досвід у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.
5. Перелік графічного матеріалу (додатків). Чинники легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; Чинники легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, які характерні для України; Державне регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії за конкретно визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу; Процеси відмивання грошей та фінансування тероризму за трьохфазної моделі; Схема незаконного використання коштів державного підприємства з використанням суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності; Схема ухилення від сплати податків та розкрадання коштів державних підприємств вугледобувної промисловості під час закупівлі витратних матеріалів; Міжнародні організації у сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та їх завдання; Основні міжнародно-правові акти у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансуванні тероризму

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «___»_____20___р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану		
2	Написання першого розділу		
3	Написання другого розділу		
4	Написання третього розділу		
5	Підведення підсумків та формулювання висновків		
6	Оформлення роботи		

Здобувач вищої освіти

(підпис) (ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Науковий керівник

(підпис) (ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

ПРОЦАЙЛО Ю. М. Система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2022.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню та аналізу системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Розглянуто теоретичні засади дослідження системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом. Проаналізовано сучасні моделі та типологічні схеми легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом. Визначено пріоритетні напрями удосконалення державної політики у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом та проаналізовано міжнародний досвід у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.

Ключові слова: легалізація доходів, відмивання коштів, моделі відмивання, типологічні схеми, боротьба з відмиванням, чинники легалізації.

ANNOTATION

PROTSAYLO Y. M System of counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime. – Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2022.

Qualification work is devoted to the study and analysis of the system of counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime. Theoretical principles of research of the system of counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime are considered. Modern models and typological schemes of legalization (laundering) of proceeds from crime are analyzed. The priority directions of improvement of the state policy in the field of legalization of the proceeds from crime are defined and the international experience in the field of legalization of the proceeds from crime is analyzed.

Key words: income legalization, money laundering, money laundering models, typological schemes, anti-money laundering, legalization factors.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	9
1.1. Сутність, чинники та стадії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом	9
1.2. Система протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом.....	19
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	29
2.1. Сучасні моделі та типологічні схеми легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом.....	29
2.2. Аналіз та оцінка сучасного стану легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.....	39
Висновки до розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	48
3.1. Пріоритетні напрями удосконалення державної політики у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.....	48
3.2. Міжнародний досвід у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.....	53
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний стан розвитку світових технологій та швидка глобалізація фінансових ринків дозволяє різним злочинним угрупованням активно використовувати такі досягнення у своїй протиправній діяльності, зокрема легалізації (відмиванні) доходів одержаних злочинним шляхом. Для боротьби з цим негативним явищем необхідно розробляти єдині стандарти та здійснювати міжнародну співпрацю між підрозділами фінансових розвідок різних країн щодо організації чіткої взаємодії та ефективної протидії легалізації (відмиванні) доходів одержаних злочинним шляхом. Відповідно до цього варто формувати та розвивати якісну систему протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом у час глобалізаційних змін.

Проблемні аспекти легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом висвітлені у працях як українських так і зарубіжних вчених-дослідників. Зокрема, серед вітчизняних дослідників вагомий внесок у дослідженні зазначеної проблеми зробили: Баранов Р. О., Барановський О. І., Бойко А. О., Гасанов С. С., Глущенко О. О., Дудоров О. А., Єгоричева С. Б., Єфименко Т. І., Колдовський М. В., Користін О. Є., Леонов С. В., Марчук Р. П., Миненко С. В., Онисьєв В. А., Пасхавер Б. Й., Підхомний О.М., Попов О. І., Флейчук М. І. та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних основ та практичних рекомендацій щодо функціонування системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Для досягнення поставленої мети обумовило вирішення таких основних завдань:

- визначити сутність, чинники та стадії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом;

- дослідити систему протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом в Україні;
- проаналізувати сучасні моделі та типологічні схеми легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом;
- провести аналіз та оцінку сучасного стану легалізації доходів одержаних злочинним шляхом;
- визначити пріоритетні напрями удосконалення державної політики у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом;
- проаналізувати міжнародний досвід у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що складаються у процесі функціонування системи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні аспекти функціонування системи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Методи дослідження. Сутність обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які висвітлено у кваліфікаційній роботі зумовлена використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема: метод теоретичного аналізу – при дослідженні різних дефініцій та їх характеристик; аналізу та синтезу – у процесі вивчення сучасних моделей та типологічних схем легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом; методи групування та порівняння – при аналізі сучасного стану легалізації доходів одержаних злочинним шляхом та міжнародного досвіду у даній сфері; метод узагальнення при обробці отриманих даних та формулюванні висновків.

Наукова новизна одержаних результатів:

- удосконалено визначення поняття «відмивання коштів» – це процес який спрямований на приховування та маскуванню злочинного

походження відповідних доходів з метою залучення їх у реальний сектор економіки;

- визначено два підходи щодо класифікації сучасної системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним Перший ґрунтується на законодавчому рівні, де чітко визначено, що система фінансового моніторингу є дворівневою і складається з первинного та державного рівнів. Другий підхід базується на загальному аналізі системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним, де доцільно виділити три рівні, зокрема: міжнародний, національний та первинний.

- набули подальшого розвитку рекомендації щодо підвищення ефективної системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом в Україні шляхом гармонізації українського законодавства до європейського, що дозволить забезпечити сталий соціально-економічний розвиток.

Основний зміст роботи. У першому розділі визначено теоретичні основи дослідження системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, зокрема охарактеризовано чинники та стадії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом.

У другому розділі проведено аналіз та оцінку сучасного стану легалізації доходів одержаних злочинним шляхом та визначено сучасні моделі та типологічні схеми легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом.

У третьому розділі запропоновано основні напрями підвищення ефективності системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (40 найменувань на 5 сторінках).

Загальний обсяг роботи становить 68 сторінок, із них основний текст – 58 сторінок, на яких розміщено 3 таблиці та 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

1.1. Сутність, чинники та стадії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом

Сучасний стан соціально-економічного розвитку нашої держави характеризується значними викликами та загрозами, глобалізацією у світових економічних відносинах, діджиталізацією та боротьбою з відмиванням коштів одержаних злочинним шляхом. На сьогодні ведеться багато дискусій щодо відмивання чи легалізації. Різні автори трактують ці поняття по своєму і одностайної думки немає. Таким чином у даному підрозділі ми спробуємо дослідити поняття легалізації (відмивання) та визначити їх основні ознаки.

Однією з основних ознак фінансових ресурсів та різного роду активів є характеристики пов'язані з їх походженням. Відповідно до цього та з метою забезпечення соціально-економічного розвитку зростає значення ефективної ідентифікації фінансових та грошових потоків щодо джерел їх виникнення. В даному контексті особливої уваги вітчизняних та міжнародних регуляторів потребує процес маскуванню чи приховування незаконного джерела походження грошових коштів. У сучасній світовій практиці даний процес отримав назву «відмивання грошей», а в українському законодавстві викладається як «легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» [8, с. 4].

Поняття «відмивання грошей» (money laundering) та поняття «брудні гроші» – терміни, що виникли у США в 30-ті роки ХХ століття для позначення процесу перетворення грошей, одержаних злочинним шляхом, у майно, що має вигляд правомірно здобутого. Ці поняття пов'язують із діяльністю Чикагського гангстера Аль Капоне, який займаючись

бутлегерством (контрабандою в США алкоголю в період дії в цій країні «сухого закону») змішував незаконну виручку із легальною виручкою від мережі пралень самообслуговування (laundromates). Однак дана діяльність була викрита, та основного організатора та фігуранта цих оборудок у 1931 році було засуджено до 11 років позбавлення волі за несплату податку з доходів фізичних осіб, які були виявлені за результатами аналізу внутрішньої звітності очолюваного ним синдикату, оскільки склад інших злочинів, які він вчинив, слідство довести не змогло. Отже, до моменту засудження Капоне був переконаний, що «уряд не може збирати податки із незаконно одержаних доходів»[39].

Після засудження Аль Капоне, його партнер – Мейєр Ланскі (Мейєр Суховлянський) розробляє іншу формулу: «служба внутрішніх доходів США може висунути обвинувачення в несплаті податків лише в тому випадку, коли виявить доходи, з яких ці податки не сплачені». І тому приймає рішення щодо вивезення грошей у банки країни, для якої ї банківська таємниця була основним джерелом доходу – в банки Швейцарії.

Для уможливлення репатріації грошей з рахунків, які були відкриті у банках Швейцарії до США, Мейєр Ланскі організовує казино, яке розташовується на острові Куба із домовленістю про патронат Кубинського диктатора Батісти. Таким чином, брудні гроші вже відмитими поверталися на рахунки мафії у США у вигляді законного іноземного прибутку від закордонних інвестицій. Отже, саме Мейєру Ланскі приписують винахід і впровадження такого терміну як «відмивання коштів» у сучасній інтерпретації, зокрема:

- якщо компетентні правоохоронні та контролюючі органи не зможуть простежити рух грошей, вони не взмозі їх знайти;

- якщо вони не зможуть їх знайти, значить ці кошти не підлягають оподаткуванню;

- отже, якщо вміло їх приховати та з часом надати видимості таких, що з них сплачені податки, будь які органи контролю не зможуть їх виявити при поверненні цих грошей назад [8, с. 18-19].

Рухаючись далі по історії розвитку даних понять необхідно зазначити, що вираз «відмивання доходів» («money laundering») широко почав використовуватися в США у 1973 році через висвітлення у засобах масової інформації матеріалів справи щодо Уотергейтського скандалу, щодо епізоду із перерахуванням у Мексику 200 тисяч доларів благодійних пожертв, які в подальшому були використані на фінансування передвиборчої кампанії Річарда Ніксона [8, с. 19].

Історія з відмивання брудних грошей отримала продовження вже в кінці 70-х на початку 80-х років у США, де одним з ключових джерел надприбутків організованих злочинних груп став незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин. І вже на початку 80-х років вираз «відмивання грошей» стало активно використовуватися у судових процесах, і в майбутньому було зафіксовано та висвітлено у цілому ряді міжнародних правових актів, зокрема й конвенції ООН, які зараз є ратифіковані Україною [8, с. 19].

Перша спроба визначення поняття «відмивання коштів» була зроблена у Конвенції Організації Об'єднаних Націй «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин» [14], прийнятій 19.12.1988 року і яка була ратифікована Постановою Верховної Ради України від 25.04.1991 році. Не зважаючи на те, що у даному документі не міститься визначення термінів: «відмивання коштів», «брудні гроші» чи «легалізація доходів» він став основоположним у процесі розробки нормативно-правових актів у сфері антилегалізаційної діяльності. У ньому були сформовані основні ознаки легалізації доходів від продажу наркотиків, які в подальшому були доопрацьовані та деталізовані у інших міжнародних нормативно-правових актах, які стосувалися боротьби з відмиванням коштів від наркозлочинності.

Згідно статті 3 Конвенція ООН визначає наступні способи щодо вчинення легалізації, зокрема:

– конверсія або передання власності, якщо відомо, що така власність отримана внаслідок будь-якого правопорушення чи участі в такому правопорушенні, з ціллю приховування або утаювання незаконного джерела власності або з метою надання допомоги будь-якій особі, яка бере участь у вчиненні такого правопорушення для того щоб вона могла ухилитися від відповідальності за свої дії;

– маскуванню або приховуванню справжнього характеру, джерела місцезнаходження, переміщення, способу розпорядження справжніх прав щодо власності або її приналежності, якщо відомо що дана власність отримана внаслідок правопорушення;

– придбання, використання або володіння власності, якщо в момент її отримання було відомо, що дана власність отримана внаслідок правопорушень;

– причетність, участь або вступ у злочинну змову з метою вчинення певного виду правопорушень, а також підбурювання, пособництво або надання порад для його вчинення [14].

Також варто зазначити що у грудні 1988 року Базельський комітет з банківського нагляду прийняв декларацію «Про запобігання злочинному використанню банківської системи щодо відмивання грошових потоків» [40], у якій термін «відмивання коштів» визначається як «... діяльність злочинців та їхніх спільників, що пов'язана із використанням банківської системи, зокрема для:

- 1) проведення платежів та переказів одержаних злочинним шляхом з одного рахунку на інший;
- 2) приховування та маскуванню походження коштів і кінцевих бенефіціарних власників даних грошей;
- 3) зберігання та приховування банкнот у банківських сейфах»

У Конвенції Ради Європи «Про відмивання, вилучення, виявлення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності» від 8 листопада 1990 року так звана Страсбурзька конвенція подається розширене визначення поняття відмивання доходів - це «...будь яка економічна вигода, набута незаконним, злочинним шляхом. Економічна вигода може складатися із будь якого виду власності, зокрема матеріальної чи вираженої у правах рухомого чи нерухомого майна, а також із правових документів, що підтверджують таку власність » [18].

У першій редакції 40 Рекомендацій FATF 1990 року використовується термін «відмивання грошей» із посиланням на положення Віденської конвенції ООН, а також із закликом до всіх країн щодо поширення вказаного терміну до всіх доходів, які отримані у зв'язку з вчиненням різних злочинів [8, с. 20].

У науковій літературі знаходимо багато визначень «легалізація доходів». Зокрема, О. Барановський та Б. Пасхавер зазначають, що легалізація доходів – це «вчинення дій, спрямованих на приховування й маскуванню справжнього джерела їх походження та подальшого їх залучення із кримінального в офіційний сектор економіки» [2].

О. Дудоров у своїх дослідженнях вважає легалізацію доходів одержаних злочинним шляхом «...механізмом надання правомірності й законності прибуткам, одержаних у незаконний спосіб» [6].

С. Єгоричева у своєму дослідження пропонує розглядати поняття «відмивання грошей» у широкому та вузькому розумінні. Відповідно у широкому розумінні – це «...сукупність способів, методів, прийомів та процедур, що дозволяють отримувати доходи від протиправної діяльності, переводити їх в інші ліквідні активи з ціллю приховати реальне походження, справжніх власників та інші аспекти, що можуть свідчити про порушення законодавства». У вузькому – це «... діяння, пов'язані з переведенням грошей отриманих від злочинної діяльності у сферу легального бізнесу за які

вітчизняне та міжнародне законодавство передбачає кримінальну або іншу відповідальність» [7, с. 100].

В свою чергу згідно Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі Закон України 361-ІХ) доходи одержані злочинним шляхом це «будь-які активи, одержані прямо чи опосередковано внаслідок вчинення злочину, зокрема валютні цінності, рухоме та нерухоме майно, майнові та немайнові права, незалежно від їх вартості» [24].

Також даним Законом внесено правки у статтю 209 Кримінального кодексу України [19], де визначено, що легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом це «набуття, володіння, використання, розпорядження майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, у тому числі здійснення фінансової операції, вчинення правочину з таким майном, або переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскуванню походження такого майна або володіння ним, права на таке майно, джерела його походження, місцезнаходження, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала або повинна була знати, що таке майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом».

Таким чином, узагальнюючи наведені вище визначення можна дійти висновку, що відмивання коштів – це процес який спрямований на приховування та маскуванню злочинного походження відповідних доходів з метою залучення їх у реальний сектор економіки.

Для більш чіткого розуміння легалізації (відмивання) коштів одержаних злочинним шляхом доцільно розглянути основні чинники, які мають безпосередній вплив на це явище.

О. Глущенко та О. Підхомний досліджуючи легалізацію (відмивання) доходів зазначають, що даний процес залежить від таких чинників: політико-економічні, соціально-правові та морально психологічні (рис.1.1)

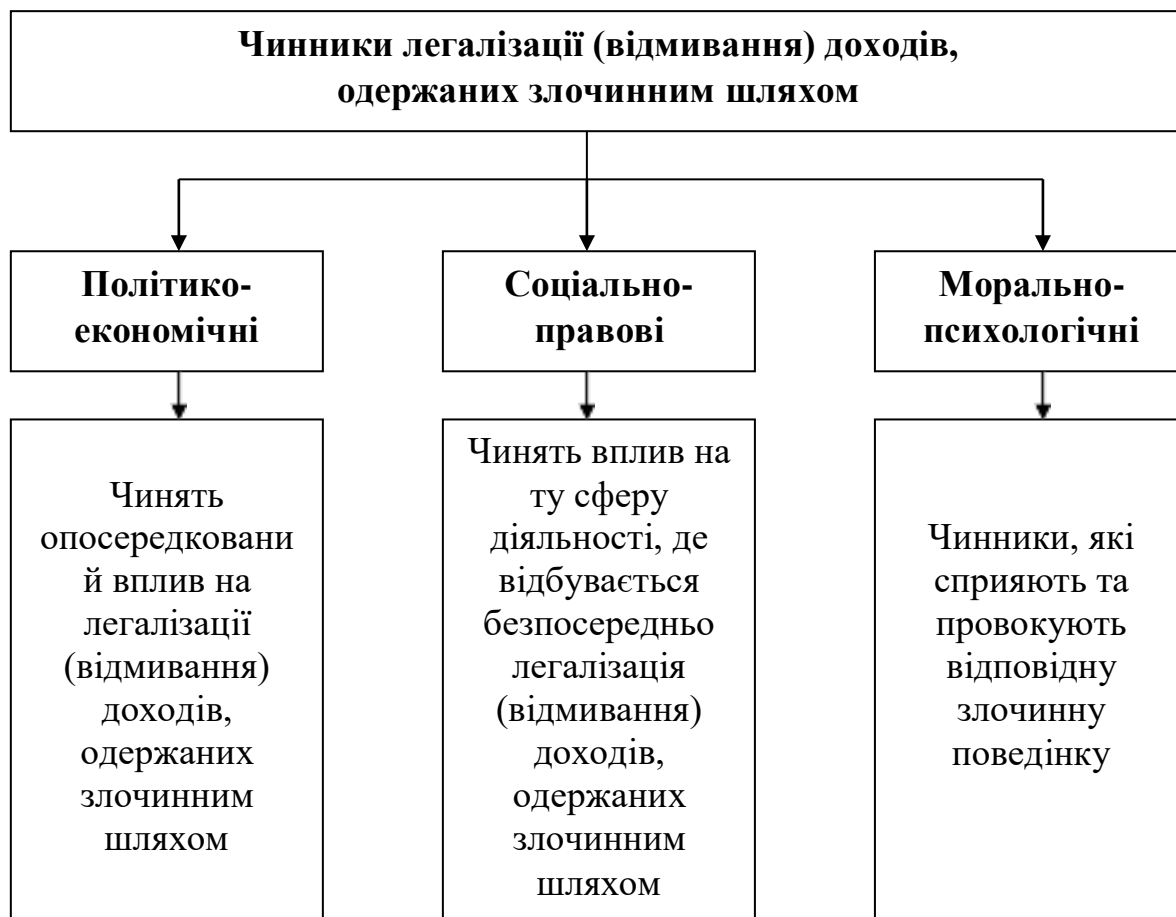

Рис. 1.1. Чинники легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом

Сформовано автором на основі [22]

Цікавою виглядає класифікація чинників легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом М. Флейчук, яка виокремлює їх на основі розвитку нашої країни, зокрема: універсальні, додаткові загальні чинники (притаманні транзитивним економікам) чинники легалізації економіки України. Також проводить аналіз на основі врахування транснаціоналізації та глобалізації, оскільки саме ці фактори створюють

сприятливе середовище для використання міжнародної економіки при легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Перша стадія – входження нелегальних коштів до фінансової системи країни, зокрема:

1) шляхом розміщення на рахунках у банківських установах, придбання цінних паперів та інше;

2) легалізація коштів шляхом інвестування їх у підприємницькі структури, які оперують значними сумами готівки (ресторани, гральний бізнес);

3) здійснення різноманітних чисельних фінансових операцій (переміщень), метою яких є маскування первинного джерела надходження коштів (у проведенні таких операцій вагому роль відіграють офшорні зони).

Друга стадія – безпосередня імплантація вже легалізованих доходів в економіку країни [1]

Рис. 1.2. Чинники легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, які характерні для України

Сформовано автором на основі [36]

Також доцільно відзначити що у процесі легалізації (відмивання) доходів можна виділити певні стадії. Зокрема Р. Баранов у своєму дослідженні виділяє дві стадії:

Досліджуючи розвиток національної системи фінансового моніторингу в Україні О. Користін та інші стверджують, що «середня норма доходності злочинного бізнесу значно перевищує доходність легальних видів економічної діяльності». Далі зазначають, що доходи, одержані злочинним шляхом, можуть використовуватися на:

- 1) покриття поточних витрат злочинців та їхнього оточення на організацію злочинів і на споживання;
- 2) нагромадження у вигляді готівки, дорогоцінностей, інших предметів розкоші, тощо;
- 3) розвиток злочинної діяльності та її диверсифікацію;
- 4) інвестиції в легальну економіку (розміщення на фінансовому ринку, придбання нерухомості і т.) [7, с. 16].

Отже, провівши ґрунтовне дослідження щодо сутності поняття легалізації (відмивання) доходів злочинним шляхом можна зробити висновок, зокрема:

- 1) немає єдиного уніфікованого визначення даного поняття;
- 2) відмивання доходів призводить до приховування джерел походження доходів та реальних обсягів господарської діяльності;
- 3) дані доходи одержані в незаконний спосіб;
- 4) основною метою легалізації (відмивання) доходів є максимальне збагачення та залучення цих коштів в реальний сектор економіки.

Також доцільно відзначити, що питання легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом має бути на особливому контролі усіх правоохоронних органів. Оскільки суми збитків, які завдаються державі є колосальними, що призводить до дуже повільного розвитку середнього класу та суспільства загалом. Таким чином, важливим етапом у розвитку ефективної фінансової системи є формування якісної системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним про що мова йтиме у другому підрозділі.

1.2. Система протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом

Однією з основних проблем фінансової глобалізації ХХІ століття є розвиток процесів легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом. Дана проблема є транснаціональною, оскільки слабкість національних механізмів щодо регулювання та контролю за фінансовими операціями сприяє швидкому переміщенню брудних грошей за кордон. Результатом таких дій є те, що злочинні організації проникають у фінансові установи через інструменти інвестування, встановлюють контроль над певними секторами економіки, а також беруть участь у різного роду корупційних операціях. Відповідно до цього виникає потреба у формуванні надійної та ефективної системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом.

Формування системи запобігання та протидії відмиванню коштів отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму відбулося на початку 2000 років. Зокрема у 2002 році у складі Міністерства фінансів України було створено Державний комітет фінансового моніторингу. Згодом у 2005 році йому надано статус центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом щодо запобігання та протидії відмиванню коштів отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму.

Наступним етапом розвитку системи можна зазначити тісну співпрацю з міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії відмиванню коштів отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму, зокрема з FATF, MONEYVAL, ООН, та прийняття різного роду нормативно-правових актів, які сприяли цьому розвитку. Зокрема Кабінетом Міністрів України були прийняті такі документи:

1. Концепція розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом і фінансуванню тероризму на 2005-2010 р. [28].

2. Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванню тероризму на період до 2015 року [29].

3. Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року [30].

4. Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації [25].

Наступним що варто зазначити це те що сучасні засади функціонування системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні викладені у 6 статті Закону України 361-ІХ [24]. Згідно даної статті українська система фінансового моніторингу є дворівневою і складається з первинного та державного рівнів.

Відповідно державний фінансовий моніторинг визначено як «... сукупність різних заходів, що вживаються як суб'єктами державного так і первинного фінансового моніторингу та скеровуються на виконання вимог законодавства щодо боротьби із відмиванням коштів та фінансуванням тероризму». У свою чергу державний фінансовий моніторинг класифікують як:

- державний фінансовий моніторинг Держфінмоніторингу - «... сукупність заходів із збору, аналізу та обробки інформації про підозрілі фінансові операції, які Держфінмоніторинг отримує від суб'єктів державного та первинного фінансового моніторингу та інших компетентних державних органів, міжнародних організацій та зарубіжних підрозділів фінансової

розвідки та іншої інформації що може бути пов'язана із підозрою у відмиванні грошей отриманих у незаконний спосіб, фінансування тероризму чи розповсюдження зброї масового знищення, а також заходів із перевірки даної інформації відповідно до чинного законодавства України»;

- державний фінансовий моніторинг інших суб'єктів державного фінансового моніторингу – це «... заходи, що вживаються іншими, визначеними законодавством суб'єктами та спрямовані також на виконання вимог щодо запобігання та протидії» [24].

Щодо первинного фінансового моніторингу законодавець визначив його як «... сукупність різного роду заходів що вживаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу та спрямовані на виконання вимог нормативно – правових актів у сфері запобігання та протидії.

Отже, розуміючи значення державного фінансового моніторингу розглянемо суб'єктів, які визначені та зазначені у Законі України 361-ІХ [24], а саме:

- 1) Національний банк України;
- 2) Міністерство фінансів України;
- 3) Міністерство юстиції України;
- 4) Міністерство цифрової трансформації України;
- 5) Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- 6) Державна служба фінансового моніторингу.

Суб'єкти державного фінансового моніторингу в Україні відповідно до законодавства здійснюють нагляд у сфері запобігання та протидії за діяльністю відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема, шляхом проведення планових та позапланових перевірок у тому числі безвізних.

Також законодавством передбачено, що суб'єкти державного фінансового моніторингу в Україні зобов'язані:

1) «вживати заходів впливу до суб'єктів первинного фінансового моніторингу згідно законодавства у разі виявлення порушень вимог законодавства у сфері протидії та запобігання;

2) створити та забезпечити функціонування структурного підрозділу з питань регулювання та контролю у сфері запобігання та протидії із певною штатною структурою, працівники якого за своїми моральними та діловими якостями, а також освітнім та професійним рівнем будуть здатні виконувати покладені на них специфічні службові обов'язки;

3) забезпечувати з врахуванням ризик-орієнтованого підходу нагляд та регулювання щодо запобігання та протидії з метою визначення відповідності заходів що реалізуються суб'єктами первинного фінансового моніторингу для зменшення ризиків під час їхньої діяльності, у тому числі встановлювати ознаки неналежної системи керування ризиками. Факт неналежної системи управління ризиками кожного суб'єкта первинного фінансового моніторингу визначається за наявності встановлених відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу ознак у порядку встановленому кожним суб'єктом державного фінансового моніторингу;

4) забезпечувати надійне зберігання інформації, яка надійшла від суб'єктів державного та первинного фінансового моніторингу, а також правоохоронних органів у порядку визначеному кожним суб'єктом державного фінансового моніторингу;

5) здійснювати перевірку професійної підготовки відповідальних осіб та організацій, які залучені до проведення первинного фінансового моніторингу» [24].

Слід зазначити, що кожен суб'єкт державного фінансового моніторингу здійснює державне регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії за конкретно визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу (таблиця 1.1.)

Державне регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії за конкретно визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу

Складено автором на основі [24].

Суб'єкт державного фінансового моніторингу	Суб'єкти первинного фінансового моніторингу
Національний банк України	<ul style="list-style-type: none"> - банків та філій іноземних банків; - страховиків (перестраховиків), страхових (перестрахових) брокерів, кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових установ (крім фінансових установ та інших юридичних осіб, щодо яких державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії здійснюються іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу); - платіжних організацій, учасників чи членів платіжних систем, які надають фінансові послуги на підставі відповідних ліцензій чи реєстраційних документів; - операторів поштового зв'язку; - інших установ, які надають послуги з переказу коштів та здійснення валютних операцій; - філій або представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України, інших юридичних осіб, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги.
Міністерство фінансів України	<ul style="list-style-type: none"> - суб'єктів аудиторської діяльності; - бухгалтерів; - суб'єктів господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку; - суб'єктів господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування; - суб'єктів господарювання, що надають посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівлі-продажу нерухомого майна, суб'єктів господарювання, що надають за винагороду консультаційні послуги, пов'язані з купівлею-продажем нерухомого майна; - суб'єктів господарювання, що здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них; - суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри.
Міністерство юстиції України	<ul style="list-style-type: none"> - адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально; - нотаріусів; - суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги; - осіб, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами.
Національна комісія	<ul style="list-style-type: none"> - товарних та інших бірж, що проводять фінансові операції з товарами;

з цінних паперів та фондового ринку	- установ накопичувального пенсійного забезпечення; - управителів фондів фінансування будівництва/фондів операцій з нерухомістю; - професійних учасників фондового ринку (крім банків), включаючи Центральний депозитарій цінних паперів.
Міністерство цифрової трансформації України	- постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів.

Окремо доцільно виділити центральний орган виконавчої влади, що відіграє важливу роль у функціонуванні системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, реалізує державну політику у сфері запобігання і протидії та є суб'єктом державного фінансового моніторингу – це Державна служба фінансового моніторингу (далі - Держфінмоніторинг). Згідно законодавства основними завданнями Держфінмоніторингу є:

1) «реалізація державної політики щодо запобігання та протидії відмиванню доходів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та зброї масового знищення;

2) винесення на розгляд Міністра фінансів України питань щодо забезпечення та формування державної політики у сфері протидії відмиванню доходів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та зброї масового знищення;

3) збирання, аналіз та оброблення інформації про підозрілі фінансові операції що можуть бути пов'язані з підозрою у легалізації незаконних доходів або фінансуванню тероризму чи зброї масового знищення;

4) організація та розвиток єдиної інформаційної системи у сфері протидії відмиванню доходів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та зброї масового знищення

5) організація та проведення Національної оцінки ризиків;

6) організація та налагодження співпраці з компетентними державними органами, Національним банком України, та міжнародними установами та

організаціями у сфері протидії відмиванню доходів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та зброї масового знищення;

7) забезпечення представництва України на міжнародній арені, зокрема у міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації незаконних доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та зброї масового знищення [26].

Таким чином, проаналізувавши систему протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом можна виокремити два підходи щодо її рівнів. Перший ґрунтується на законодавчому рівні, де чітко визначено, що система фінансового моніторингу є дворівневою і складається з первинного та державного рівнів. Другий підхід базується на загальному аналізі системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним, де доцільно виділити три рівні, зокрема: міжнародний, національний та первинний.

Висновки до розділу 1

Згідно проведеного аналізу у першому розділі роботи доцільно зробити наступні висновки:

Визначено, що поняття «відмивання грошей» (money laundering) та поняття «брудні гроші» – терміни, що виникли у США в 30-ті роки ХХ століття для позначення процесу перетворення грошей, одержаним злочинним шляхом, у майно, що має вигляд правомірно здобутого.

Зазначено, що перша спроба визначення поняття «відмивання коштів» була зроблена у Конвенції Організації Об'єднаних Націй «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин», прийнятій 19.12.1988 року і яка була ратифікована Постановою Верховної Ради України від 25.04.1991 році. Не зважаючи на те, що у даному документі не міститься визначення термінів: «відмивання коштів», «брудні гроші» чи «легалізація доходів» він став основоположним у процесі розробки нормативно-правових актів у сфері антилегалізаційної діяльності. У ньому були сформовані основні ознаки легалізації доходів від продажу наркотиків, які в подальшому були доопрацьовані та деталізовані у інших міжнародних нормативно-правових актах, які стосувалися боротьби з відмиванням коштів від наркозлочинності.

Визначено, що у процесі легалізації (відмивання) доходів можна виділити дві стадії, зокрема: Перша стадія – входження нелегальних коштів до фінансової системи країни, через: розміщення на рахунках у банківських установах, придбання цінних паперів та інше; легалізацію коштів шляхом інвестування їх у підприємницькі структури, які оперують значними сумами готівки (ресторани, гральний бізнес); здійснення різноманітних чисельних фінансових операцій (переміщень), метою яких є маскування первинного джерела надходження коштів (у проведенні таких операцій вагому роль відіграють офшорні зони). Друга стадія – безпосередня імплантація вже легалізованих доходів в економіку країни.

З'ясовано, що формування системи запобігання та протидії відмиванню коштів отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму відбулося на початку 2000 років. Зокрема у 2002 році у складі Міністерства фінансів України було створено Державний комітет фінансового моніторингу. Згодом у 2005 році йому надано статус центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом щодо запобігання та протидії відмиванню коштів отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму.

Визначено, що система фінансового моніторингу в Україні є дворівневою і складається з первинного та державного рівнів. Відповідно державний фінансовий моніторинг визначено як «... сукупність різних заходів, що вживаються як суб'єктами державного так і первинного фінансового моніторингу та скеровуються на виконання вимог законодавства щодо боротьби із відмиванням коштів та фінансуванням тероризму». У свою чергу державний фінансовий моніторинг класифікують як: 1) державний фінансовий моніторинг Держфінмоніторингу; 2) державний фінансовий моніторинг інших суб'єктів державного фінансового моніторингу. Первинний фінансовий моніторинг здійснюють суб'єкти первинного фінансового моніторингу, зокрема: банки, страхові компанії, ломбарди, нотаріуси та інші.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

2.1. Сучасні моделі та типологічні схеми легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом

Як вже зазначалося у попередніх підрозділах поняття «відмивання грошей» почав широко застосовуватися у 1980 рр. у США щодо доходів отриманих від наркотичного бізнесу, а сьогодні означає процес трансформації будь яких нелегальних грошей у легальні доходи. Сучасне розуміння цього поняття є вимогою часу на нагальною потребою, оскільки його відсутність зменшує ефективність боротьби з легалізацією незаконних доходів, породжує виникнення багатьох проблем щодо вибору методів та засобів протидії, правових та організаційних форм їх реалізації та використання [7, с. 97].

Для більш чіткого розуміння легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, а також для ефективною протидії цьому явищу доцільно розглянути сучасні моделі та типологічні схеми легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом. Оскільки легалізація (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом це надзвичайно складний та батофазний процес, який включає велику кількість операцій, що здійснюються різними методами та постійно удосконалюються. Також варто зазначити, що вітчизняними та іноземними вченими на основі аналізу значного обсягу практичного матеріалу виділяють кілька моделей цього процесу, зокрема: двофазова, трифазова, чотирифазова моделі.

Згідно двофазової моделі відмивання коштів проходить у два етапи. Зокрема Швейцарські фахівці, П. Бернасконі, виділили фазу *money laundering* – відмивання та фазу *recycling* – повернення в оборот, або іншими

словами відмивання першого та другого ступеня. Перший ступінь передбачає відмивання грошей, які отримані безпосередньо від вчинення злочину. Він втілюється в життя шляхом обміну грошей на купюри найбільшого номіналу, або в інші види валют. Варто зазначити що на цій стадії здійснюються короткострокові операції. В свою чергу другий ступінь вже представлений середньостроковими та довгостроковими операціями, за допомогою яких відмитим грошам на першій стадії надається видимість отриманих законним шляхом та вводяться у легальний економічний оборот [7, с. 104].

У сучасній практиці найбільш поширеною є трифазова модель відмивання брудних грошей. Вона передбачає виділення у процесі легалізацій такі стадії:

- 1) розміщення (placement);
- 2) розшарування чи перетворення, заплутування слідів (layering);
- 3) інтеграція (integration).

Визначені три стадії можуть здійснюватися одночасно, можуть послідовно, а можуть накладатися одна на одну. Це все залежить від визначеного механізму легалізації брудних грошей, що використовується та й від вимог, що ставляться злочинцями з огляду на мету відмивання коштів [7, с. 97]. Розглянемо детальніше кожен із зазначених стадій відмивання коштів.

Розміщення – це фізичне розміщення грошей у різні фінансові інструменти, а також максимальне віддалення від місця їхнього походження. Розміщення реалізується у інвестиційних та комерційних банках, різного роду фінансово-кредитних установах, підприємствах роздрібної торгівлі, у тому числі які розміщені за межами країни отримання доходів. Варто зазначити, що етап розміщення великих сум готівкових коштів вважається одним з найслабшим у процесі відмивання грошей. Оскільки на даному етапі незаконно одержані кошти найбільш легко можуть бути виявлені, що покладає значну відповідальність на інститути фінансового сектора

економіки щодо контролю за джерелами походження великих обсягів готівкових коштів.

Розшарування – наступна стадія на якій здійснюється відрив незаконних грошей від реальних джерел їх походження шляхом складного ланцюга фінансових операцій, які спрямовані на маскування слідів цих доходів. Якщо розміщення значних сум готівки пройшло успішно, тобто не було виявлено різними компетентними контролюючими органами, то розкрити подальші дії щодо легалізації грошей стає набагато важче. Різні фінансово-економічні операції нашаровуються одна на одну з метою заплутати та ускладнити роботу правоохоронних та контролюючих органів щодо пошуку незаконних доходів, які підлягають конфіскації.

Інтеграція – третя стадія відмивання, яка безпосередньо спрямована на надання законності та видимості злочинних доходів. «Відмиті гроші» повертаються в офіційний сектор економіки, найбільш частіше через банківську систему під видом чесно зароблених грошей, абсолютно легальних доходів. Якщо слідів відмивання грошей не було виявлено на двох попередніх стадіях, то відділити незаконні гроші від законних на даному етапі є вкрай складно [7, с. 102].

Схематично зазначені стадії процесу відмивання коштів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму відображено на рис. 2.1.

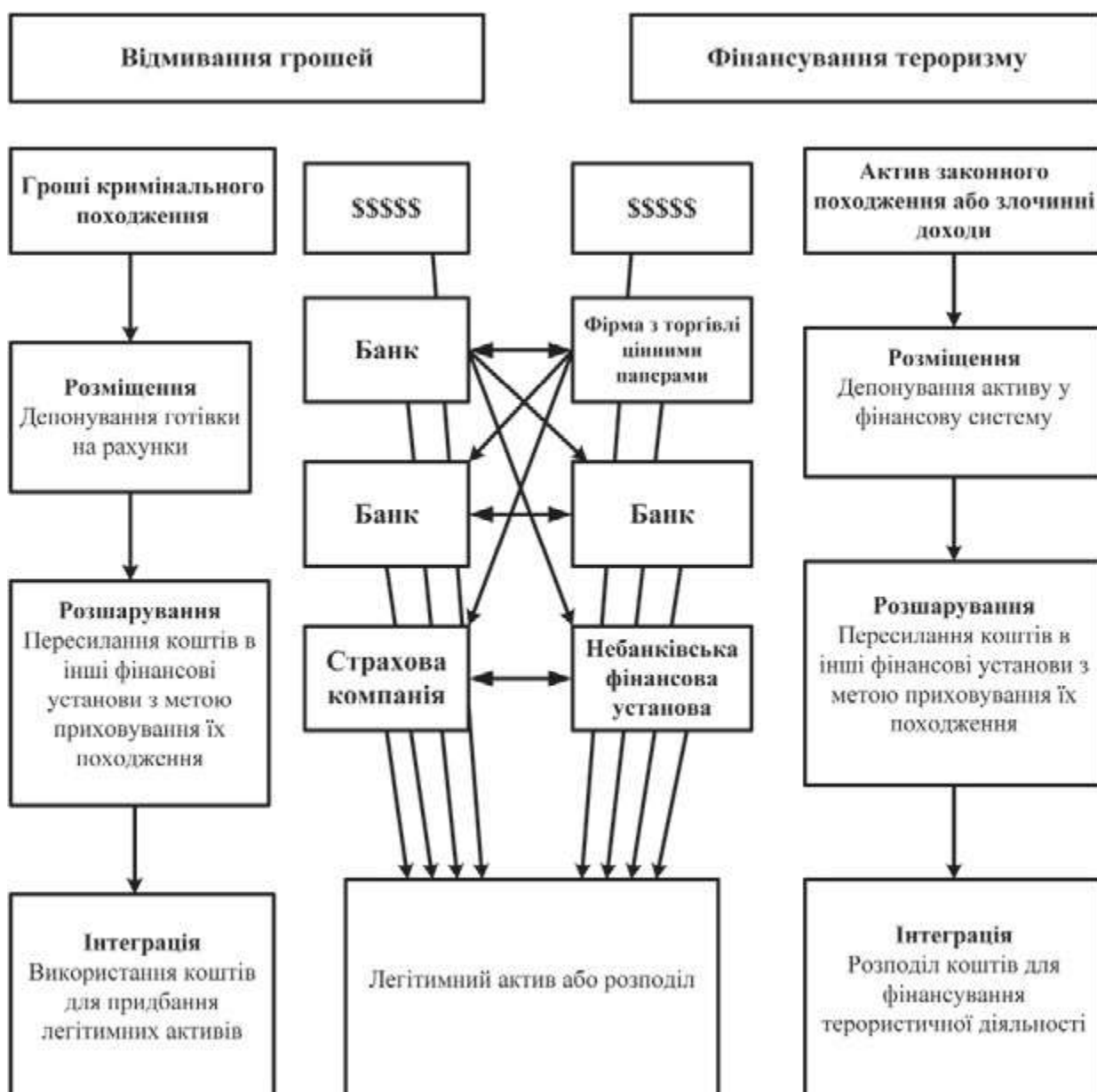

Рис. 2.1. Процеси відмивання грошей та фінансування тероризму за трьохфазної моделі [23]

Отже, проаналізувавши алгоритм відмивання коштів через трьохфазну модель, а саме через розміщення – розшарування – інтеграція, доцільно відзначити, що виявити та запобігти відмиванню коштів найлегше на першій стадії і навпаки, якщо кошти пройшли перші дві стадії, виявити процес відмивання на третій стає вкрай важко.

Наступною розглянемо чотирьохфазну модель, яка складається з таких етапів.

- 1) процедура «скидання» готівкових коштів, тобто депонування їх на рахунках підставних осіб;
- 2) процес розподілу готівкових коштів, який передбачає придбання різних фінансових інструментів (деPOSITIV, страховок, цінних паперів);
- 3) здійснення маскуванню джерел походження грошей та слідів предикатного злочину;
- 4) процедура інтеграції, яка передбачає інвестування вже частково «відмитих» грошових коштів у реальний сектор економіки, зокрема легальний бізнес [21, с. 15]

Також цікавою є модель легалізації коштів, яка запропонована К. Мюллером. У рамках цієї моделі виділено також чотири сектори і пов'язані з ними стадії відмивання коштів. Основними критеріями для виділення є легальність чи нелегальність операцій та країна вчинення основного злочину, тобто країна відмивання грошей. Отже, перший сектор – країна де вчиняється основний злочин – легальність. У даному секторі відбувається внутрішнє, попереднє відмивання. Другий сектор – країна основного злочину – нелегальність. Здійснюється збирання грошей, що пройшли попереднє відмивання та підготовка до контрабанди. Третій сектор – країна відмивання грошей – нелегальність. У даному секторі здійснюється підготовка до введення грошей у реальну фінансову систему. Четвертий сектор – країна відмивання грошей – легальність. Тут здійснюється дії з приховування та маскуванню у вигляді інвестицій, переказів, тощо [7, с. 104-105].

Отже, можна зробити висновок, що злочинні угруповання використовують різні моделі для відмивання коштів. Важливо також наголосити що з кожним роком, з процесом глобалізації дані моделі тільки удосконалюються та модернізуються, що зобов'язує до більш уважної роботи підрозділів фінансової розвідки та правоохоронних органів. Відповідно у таких умовах особливо гостро постає питання щодо виявлення типових схем легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом. Розглянемо

типові схеми, які подає Державна служба фінансового моніторингу України [9].

Прикладом схеми з відмивання коштів є наведена на рис. 2.2. схема незаконного використання коштів державного підприємства із залученням суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності.

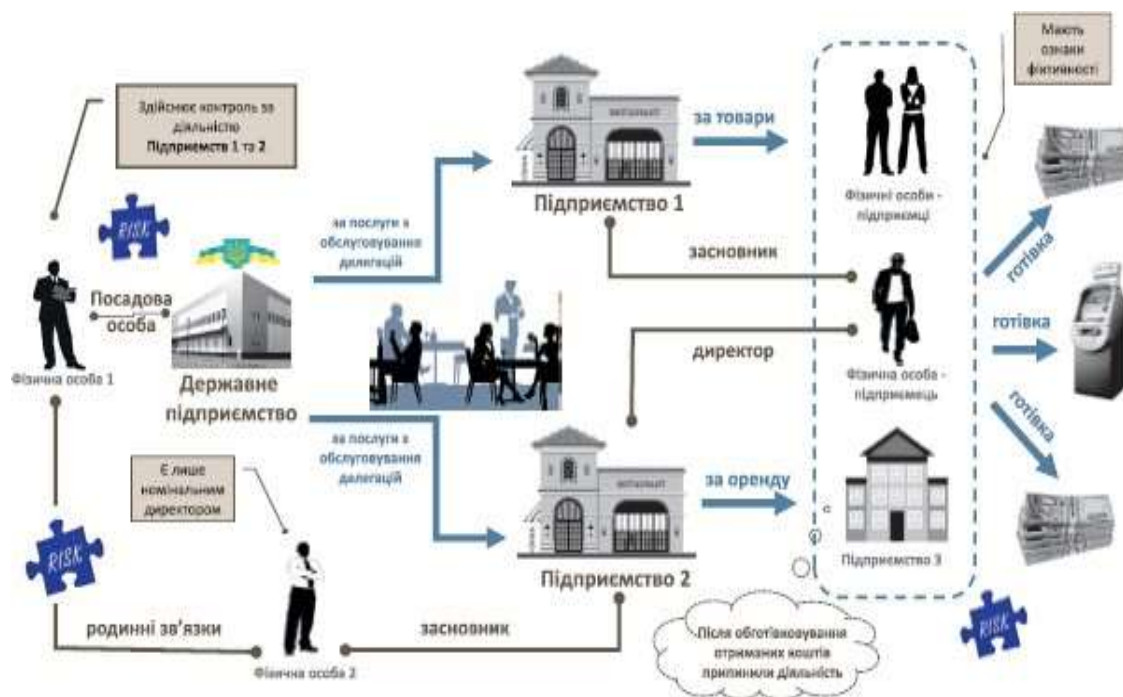

Рис.2.2. Схема незаконного використання коштів державного підприємства з використанням суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності [9]

Визначено, що протягом певного періоду часу Державним підприємством проводяться перерахування бюджетних коштів на рахунки Підприємства 1 і Підприємства 2 як здійснення оплат за обслуговування делегацій. Цікаво, що контроль за веденням діяльності цих підприємств виконує Фізична особа 1, яка одночасно є працівником Державного підприємства та має право на розпорядження його коштами.

Отримані кошти зазначені підприємства перераховують на рахунки пов'язаних фізичних осіб-підприємців незначними структурованими платежами, а також на користь Підприємства 3 як плату за оренду.

Таким чином, визначені суб'єкти здійснення господарської діяльності мають ознаки фіктивності, оскільки не сплачують податки, не декларують доходи та не здійснюють фінансових операцій з іншими особами.

Невдовзі кошти з рахунків фізичних осіб-підприємців та Підприємства 3 було знято готівкою після чого дані суб'єкти припинили свою діяльність.

Наступний приклад демонструє ухилення від сплати податків та розкрадання коштів державних підприємств вугледобувної промисловості під час закупівлі витратних матеріалів рис. 2.3.

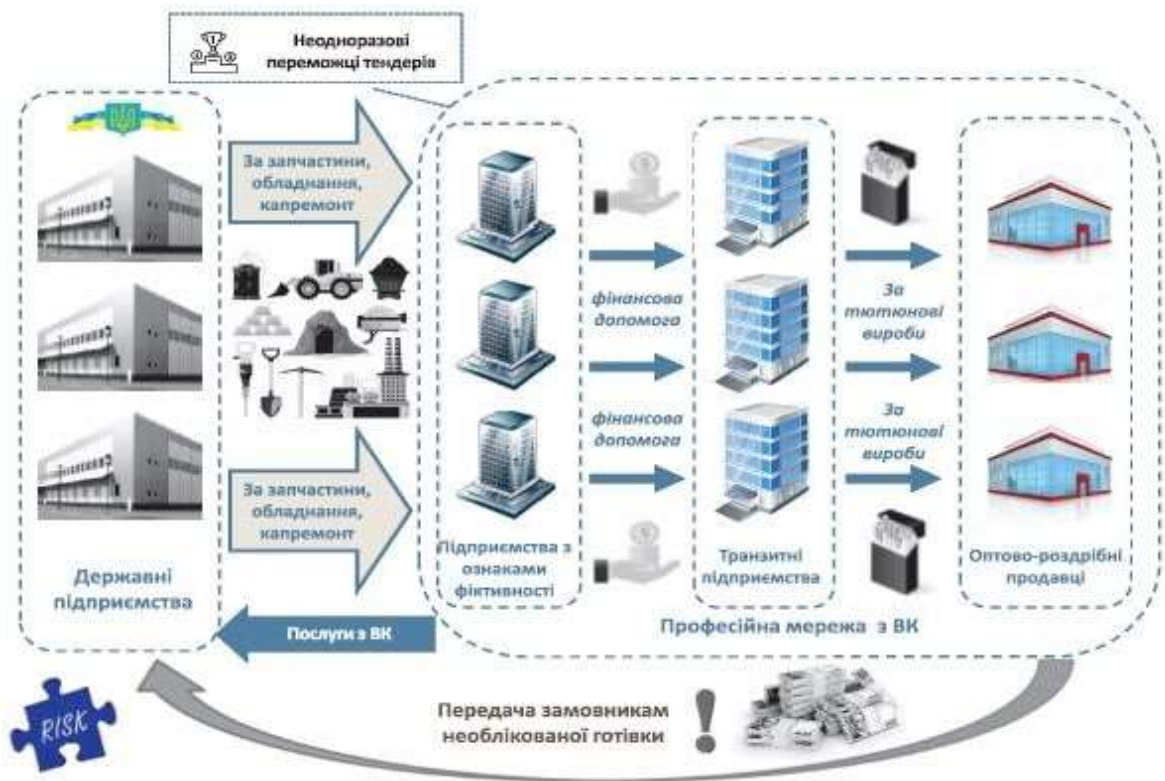

Рис.2.3. Схема ухилення від сплати податків та розкрадання коштів державних підприємств вугледобувної промисловості під час закупівлі витратних матеріалів [9]

Держфінмоніторингом разом із компетентними правоохоронними органами виявлено схему можливого розкрадання коштів та ухилення від сплати податків державних підприємств вугледобувної промисловості у процесі закупівлі витратних матеріалів. Зокрема протягом тривалого періоду переможцями тендерів, які проводили Державні підприємства, ставали

підприємства з ознаками фіктивності, зокрема: незначні за декларовані доходи та податки, зміна засновницько-посадового складу, спільна адреса реєстрації, та інше.

На основі проведених торгів були укладені договори щодо постачання обладнання, запчастин та проведення капітального ремонту на базі яких Підприємствам з ознаками фіктивності було перераховано на рахунки великі обсяги бюджетних коштів.

Наступним кроком отримані кошти зазначені Підприємства із застосуванням механізму скрутки для приховування незаконної діяльності було перераховано на рахунки транзитних підприємств оптово-роздрібної торгівлі тютюнових виробів та напоїв із зазначенням платежу «за тютюнові вироби».

Відповідно зазначені вхідні платежі на останньому етапі не відповідають призначенню вихідних платежів на першому етапі, що може вказувати на нецільове використання бюджетних коштів.

Зазначені підприємства оптово-роздрібної торгівлі як правило володіють значними обсягами не облікованої готівки, що спонукає припустити, що придбання товарів державними підприємствами може бути фіктивним або ж їх вартість, яка зазначена в документах може бути значно нижчою від ринкової вартості.

Таким чином зазначені послуги даних підприємств є спрямовані на формування фіктивного податкового кредиту та зменшення податку на прибуток, а також на відмивання грошей шляхом обготівкування через можливості які мають підприємства оптово-роздрібної торгівлі.

Ще одним прикладом, який варто розглянути це схема ухилення від сплати податків та легалізації (відмивання) доходів підприємствами реального сектору економіки із використанням розгалуженої мережі відмивання коштів рис. 2.4.

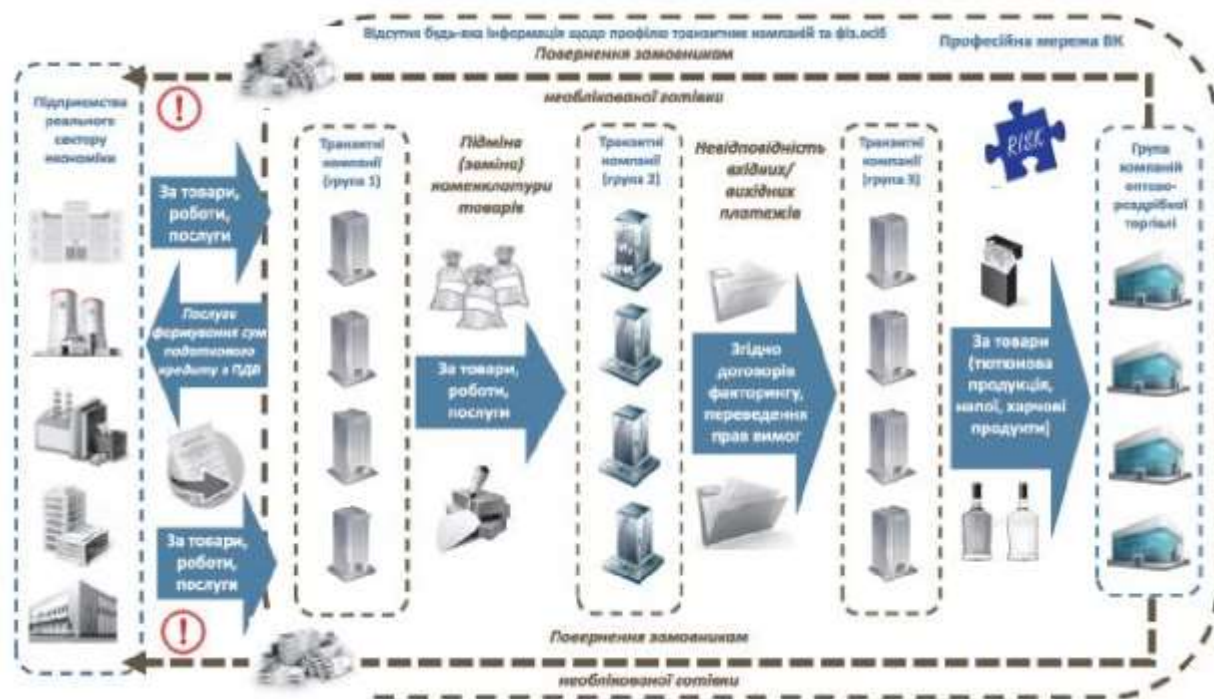

Рис.2.4. Схема ухилення від сплати податків та легалізації (відмивання) доходів підприємствами реального сектору економіки із використанням розгалуженої мережі відмивання коштів [9]

Встановлено, що підприємства державної та комунальної власності, які належать до підприємств реального сектору економіки було перераховано значні кошти на рахунки певної мережі підприємств групи 1 як плата за різного роду роботи та послуги, різноманітні товари, що притаманні їх виду діяльності. При здійсненні даних операцій було сформовано податковий кредит, що в свою чергу призвело до зменшення нарахувань податку на додану вартість.

Наступним етапом підприємства групи 1 перераховують отримані кошти на рахунки мережі підприємств групи 2 як оплату товарів, які мають ознаки фіктивності. У процесі даних операцій було змінено номенклатуру товарів, робіт та послуг. Кошти які отримані підприємствами групи 2 перераховують на рахунки підприємств групи 3 на основі договорів факторингу або договорів про відступлення прав вимоги, у зв'язку з чим

ланцюг фінансових операцій не відповідає ланцюгу переміщення товарів згідно зазначеного у податкових накладних.

На останньому етапі підприємства групи 3 здійснюють наступне перерахування одержаних коштів на користь підприємств, які займаються оптово-роздрібною торгівлею, зокрема тютюновими та алкогольними виробами. Дані підприємства мають велику торговельну мережу, яка дозволяє мати значні суми не облікованої готівки, внаслідок чого є підозри вважати що направлені підприємствами реального сектору економіки безготівкові кошти за винятком так званих «комісій» мережі були повернуті власникам підприємства у вигляді готівкових коштів.

Окрім згаданих та широко розглянутих схем Держфінмоніторинг ще подає такі схеми:

- схема заволодіння коштами підприємствами енергетичної галузі та формування штучного податкового кредиту без реального постачання товарів із подальшим переведенням безготівкових коштів у готівку;

- схема ухилення від сплати податків через проведення фіктивних операцій із купівлі металобрухту та з подальшим переведенням безготівкових коштів у готівку [9].

Також відзначимо, що Державна служба фінансового моніторингу використовуючи власні дослідження та практику інших суб'єктів національної системи фінансового моніторингу готує різні типологічні дослідження. Як наслідок у 2020 році було підготовлене типологічне дослідження на тему «Відмивання доходів від податкових злочинів». У поданому дослідженні розглянуто сучасні схеми відмивання коштів від податкових злочинів та способи їх реалізації, а також максимальне сприяння всім учасникам системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) незаконних доходів у їх виявленні [9].

Отже, схем відмивання коштів є безліч. Однак вивчення, аналіз, систематизація та оприлюднення їх є важливим кроком для розробки різного роду антилегалізаційних заходів.

2.2. Аналіз та оцінка сучасного стану легалізації доходів одержаних злочинним шляхом

Для оцінки сучасного стану легалізації доходів одержаних злочинним шляхом варто зазначити, що центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії та відповідає за практичне впровадження антилегалізаційних заходів є Державна служба фінансового моніторингу. Одним із завдань, покладених на Держфінмоніторинг є збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного та стратегічного) інформації про фінансові операції що підлягають фінансовому моніторингу.

Доцільно зазначити, що згідно Закону України № 361-ІХ підлягають фінансовому моніторингу порогові та підозрілі фінансові операції. Зокрема «фінансові операції є пороговими, якщо сума, на яку здійснюється кожна із них, дорівнює чи перевищує 400 тисяч гривень (для суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри – 55 тисяч гривень) або дорівнює чи перевищує вказану суму в іноземній валюті, кольорових металах, чи інших активах, що є еквівалентні за офіційним курсом гривні 400 тисяч гривень на момент проведення даної операції та за наявності таких ознак:

- 1) «переказ або зарахування коштів, отримання або надання кредиту чи позики, здійснення інших фінансових операцій, якщо хоча б одна із сторін має відповідну реєстрацію, місце проживання чи місцезнаходження в державі, що не належним чином виконує рекомендації міжнародних організацій у сфері боротьби з відмиванням доходів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму чи зброї масового знищення (включаючи дипломатичне представництво, консульство чи посольство такої іноземної держави) або однією із зазначених сторін є особа, яка має рахунок у банку зареєстрований у визначеній державі чи юрисдикції;

2) фінансові операції осіб, які є політично значущими, членів їхніх сімей чи пов'язаних з ними осіб;

3) фінансові операції з переказу коштів за кордон, включаючи держави, які віднесені Кабінетом Міністрів України до офшорних зон;

4) фінансові операції пов'язані безпосередньо з готівкою, зокрема внесення, переказ чи отримання коштів» [24].

Щодо підозрілих фінансових операцій чи діяльності, то Законом визначено що «фінансові операції чи спроба їх проведення незважаючи на суму, на яку вони проводяться будуть вважатися підозрілими, якщо будь який суб'єкт первинного фінансового моніторингу матиме підозру або достатні підстави для підозри, що вони є результатом незаконної діяльності або стосуються фінансування тероризму чи зброї масового знищення» [24].

Таким чином, інформація про операції, які підлягають фінансовому моніторингу чи викликають певні підозри щодо відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом чи фінансування тероризму потрапляють до Держфінмоніторингу від суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Загалом, структура Державної служби фінансового моніторингу зображена на рис. 2.5.

Як бачимо у структурі Держфінмоніторингу функціонує 3 департаменти зокрема:

- Департамент фінансових розслідувань;
- Департамент інформаційних повідомлень;
- Департамент координації системи фінансового моніторингу.

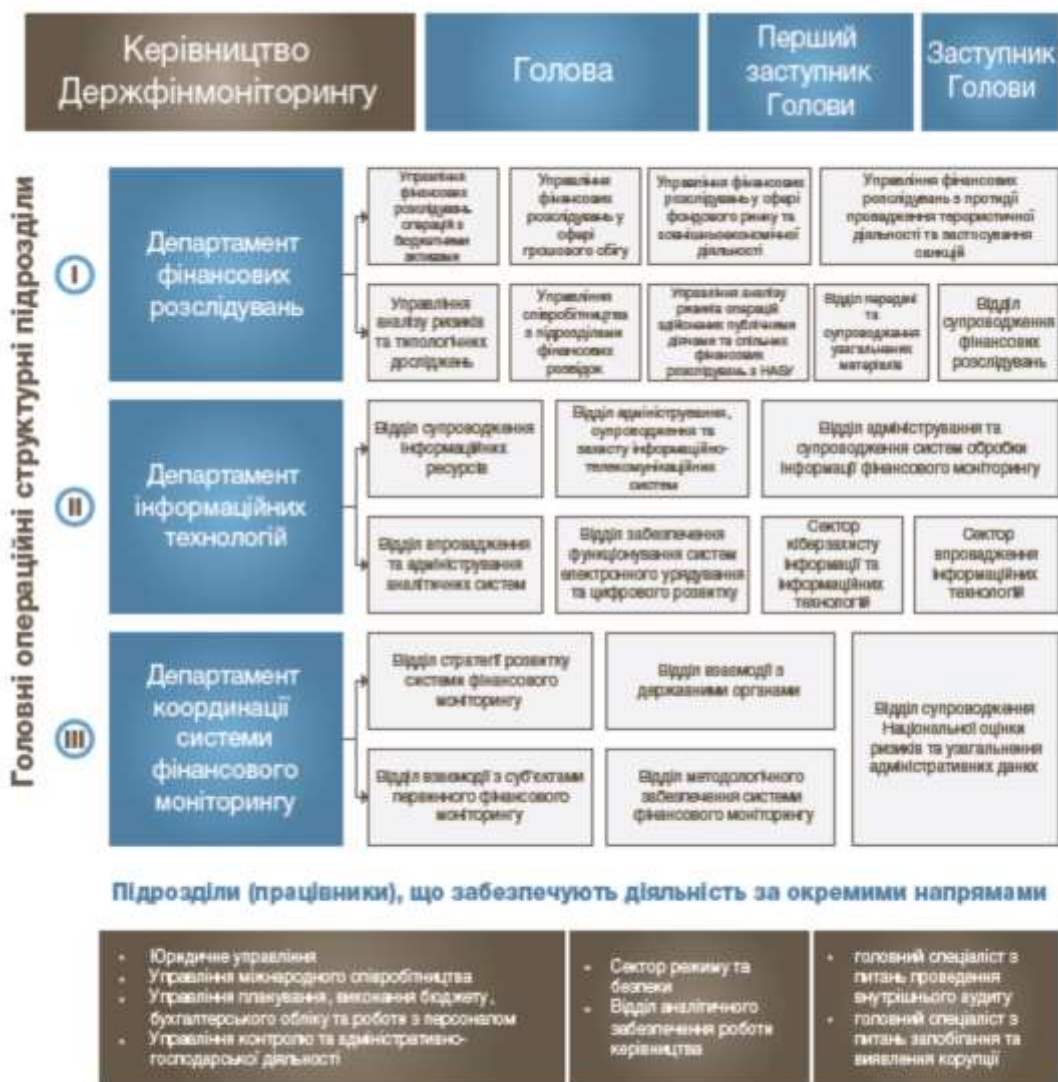

Рис. 2.5. Структура Державної служби фінансового моніторингу

[24]

Згідно поданих даних штатна чисельність Держфінмоніторингу становить 237 осіб. Загалом на 1 січня 2021 року фактично працювало 206 державних службовців та 2 працівники обслуговуючого персоналу. Динаміка фактичної чисельності Держфінмоніторингу за останні 5 років наведена на рис 2.6

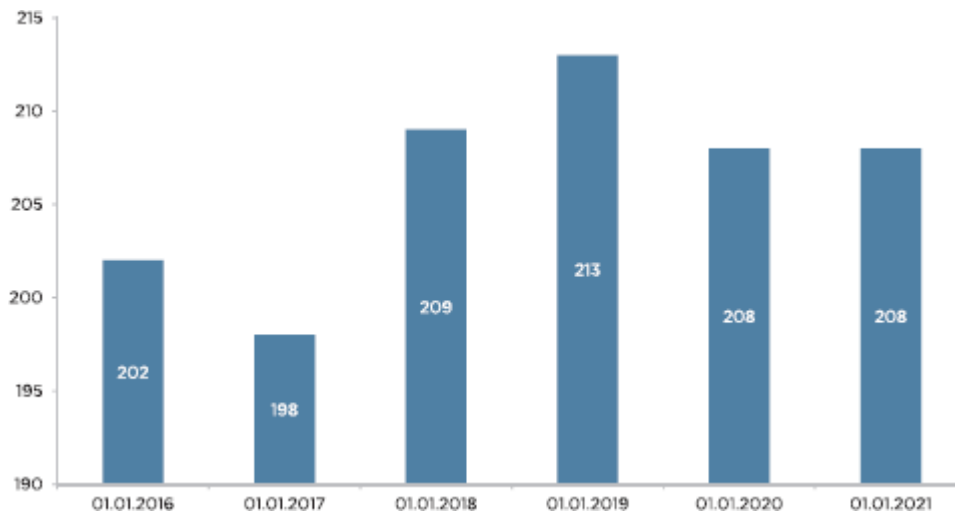

Рис. 2.6. Динаміка фактичної чисельності ДСФМ 2016-2021 рр [24]

Як бачимо протягом останніх п'яти років кількість працівників Державної служби фінансового моніторингу залишається сталою і є в межах 200-210 чоловік. Також варто зазначити, що Державну службу фінансового моніторингу можна вважати в Україні – підрозділом фінансової розвідки.

Отже розглянувши сутність порогових та підозрілих фінансових операцій, а також чинну організаційну структуру Держфінмоніторингу варто зазначити, що даний аналітичний підрозділ на постійній основі займається збором, обробкою та аналізом інформації про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу, а також іншими операціями та інформацією що стосується підозр у відмиванні коштів чи фінансування тероризму. Інформація для операційного чи стратегічного аналізу надходить від

1. Суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
2. Правоохоронних та розвідувальних органів;
3. Суб'єктів державного фінансового моніторингу;
4. Підрозділів фінансової розвідки іноземних країн.

Держфінмоніторинг проводить комплексний аналіз інформації яка надходить та виявляє сумнівні фінансові операції як в державному так і приватному секторі економіки із залученням компетентних фінансових та не

фінансових посередників. Первинна обробка та аналіз інформації проводиться у аналітичній базі ІСФМ – єдина інформаційна система у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення.

Всі отримані повідомлення, що попадають у дану систему розділяються за ступенем ризику, а також підлягають ґрунтовному аналізу з врахуванням всієї наявної інформації. За результатами такого аналізу формуються так звані досьє для проведення фінансових розслідувань.

Варто відзначити, що з набуттям чинності оновленого Закону щодо відмивання коштів від 28 квітня 2020 року запроваджено перехід на ризик-орієнтований підхід та кейсове звітування при поданні повідомлень що стосуються підозрілих фінансових операцій (діяльності) суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Таким чином за період дії нового Закону, а саме від 28.04.2020 по 31.12.2020 Держфінмоніторингом 11 379 повідомлень про підозрілі фінансові операції від суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Загалом протягом 2020 року для активної роботи Держфінмоніторингом було відібрано 1 229 660 повідомлень про фінансові операції що відповідно стали базою для формування 2859 досьє (рис 2.7)

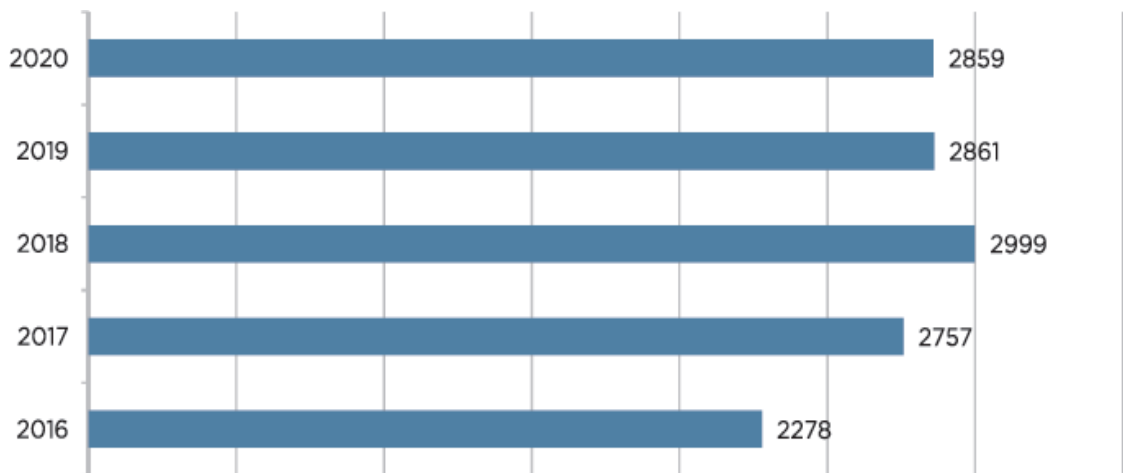

Рис. 2.7. Динаміка формування досьє у 2016-2020 роках [24].

Отже, досє аналізується на виявлення підстав, що фінансова операція може бути пов'язана із відмиванням грошей чи фінансування тероризму, або іншого караного Кримінальним кодексом України діянням. Фахівці Держфінмоніторингу здійснюють аналіз підозрілих фінансових операцій, які ґрунтуються на ризик-орієнтованому підході з врахуванням міжнародного досвіду щодо боротьби з відмиванням коштів чи фінансуванням тероризму.

У порівнянні із 2019 роком кількість повідомлень про підозрілі фінансові операції, що стали базою для формування досє, зроста на 131,8% або на 699 267 повідомлень. Цікаво, що за результатами опрацювання досє у 2020 році до Держфінмоніторингом передано до компетентних правоохоронних та розвідувальних органів 1036 матеріалів, в тому числі 607 узагальнених матеріалів та 429 додатково узагальнених матеріалів [24].

Аналіз отриманих повідомлень виконується із врахуванням додаткової інформації, яка одержується на запити Державної служби фінансового моніторингу. Протягом 2020 року Держфінмоніторингом було направлено 13 070 запитів до 76 банківських установ про надання додаткової інформації.

Оновленим Законом України № 361-ІХ передбачено певний інструмент отримання додаткової інформації, зокрема відстеження чи моніторинг фінансових операцій. Інформація щодо відстеження чи моніторингу фінансових операцій подається до Держфінмоніторингу у вигляді повідомлень про фінансові операції. ДСФМ протягом 2020 року сформовано 21 запит на відстеження чи моніторинг фінансових операцій до суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Також при аналізі сучасного стану легалізації доходів одержаних злочинним особливу увагу доцільно приділити відмиванню доходів через корупційні злочини. У 2020 році Держфінмоніторингом направлено до компетентних правоохоронних органів 204 матеріали, зокрема 61 узагальнений матеріал та 143 додатково узагальнені матеріали, що пов'язані безпосередньо з підозрою у корупційних діяннях. В залежності від

підслідності Держфінмоніторинг розсилав дані матеріали різним правоохоронним органам, зокрема:

- 1) НАБУ – 168 матеріалів, зокрема 54 узагальнених та 114 додаткових;
- 2) Служба безпеки України – 17 матеріалів, з них 2 узагальнених та 15 додатково узагальнених матеріали;
- 3) Органів прокуратури України – 11 матеріалів, з них 1 узагальнений та 10 додатково узагальнених матеріалів;
- 4) Державне бюро розслідування – 5 матеріалів, з яких 3 узагальнених матеріали та 2 додатково узагальнені;
- 5) Національна поліція України – 2 матеріали, з яких 1 узагальнений та 1 додатково узагальнений матеріал;
- 6) Органів фіскальної служби України – 1 додатково узагальнений матеріал [24].

У зазначених матеріалах сумарна сума фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з відмиванням грошей та з вчиненням інших злочинів, що передбачені Кримінальним кодексом України, складає 8,1 млрд. гривень. Цікавим фактом є те, що учасниками підозрілих фінансових операцій у згаданих 204 матеріалах були особи, які безпосередньо уповноважені на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування або прирівняні до них. Основні інструменти, які використовувались це фінансові позики, готівка, цінні папери та депозити [24].

Отже, проаналізувавши сучасний стан легалізації доходів отриманих злочинним шляхом варто відмітити, що з прийняттям оновленого Закону щодо відмивання коштів, фінансування тероризму та зброї масового знищення Державна служба продовжує важливу роботу у боротьбі із відмиванням брудних грошей. Важливими партнерами на цьому шляху є всі суб'єкти фінансового моніторингу, зокрема державного та первинного, а також компетентні правоохоронні органи, міжнародні організації та підрозділи фінансових розвідок іноземних держав.

Висновки до розділу 2

Аналізуючи функціонування системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом зроблено наступні висновки:

Визначено, що вітчизняними та іноземними вченими на основі аналізу значного обсягу практичного матеріалу виділяють кілька моделей відмивання коштів, зокрема: двофазова, трифазова, чотирифазова моделі. З'ясовано, що найбільш популярною є трьохфазна модель, у якій відмивання відбувається через розміщення – розшарування та інтеграцію. Встановлено, що виявити та запобігти відмиванню коштів найлегше на першій стадії і навпаки, якщо кошти пройшли перші дві стадії, виявити процес відмивання на третій стає вкрай важко.

Зважаючи, що легалізація (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом це надзвичайно складний та батофазний процес, який включає велику кількість операцій, що здійснюються різними методами та постійно удосконалюються, Державна служба фінансового моніторингу щорічно представляє у своїх звітах найбільш поширені схеми легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом. Зокрема: схема незаконного використання коштів державного підприємства з використанням суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності; схема ухилення від сплати податків та розкрадання коштів державних підприємств вугледобувної промисловості під час закупівлі витратних матеріалів; схема ухилення від сплати податків та легалізації (відмивання) доходів підприємствами реального сектору економіки із використанням розгалуженої мережі відмивання коштів; схема заволодіння коштами підприємствами енергетичної галузі та формування штучного податкового кредиту без реального постачання товарів із подальшим переведенням безготівкових коштів у готівку; схема ухилення від сплати податків через проведення фіктивних операцій із купівлі металобрухту та з подальшим переведенням безготівкових коштів у готівку

Визначено, що Державна служба фінансового моніторингу є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії та відповідає за практичне впровадження антилегалізаційних заходів. Одним із завдань, покладених на Держфінмоніторинг є збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного та стратегічного) інформації про фінансові операції що підлягають фінансовому моніторингу.

Зазначено, що згідно Закону України № 361-IX підлягають фінансовому моніторингу порогові та підозрілі фінансові операції. Зокрема підлягають фінансовому моніторингу порогові та підозрілі фінансові операції якщо сума, на яку здійснюється кожна із них, дорівнює чи перевищує 400 тисяч гривень (для суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри – 55 тисяч гривень)

Охарактеризовано організаційну структуру Державної служби фінансового моніторингу, де ключову роль відіграють 3 департаменти зокрема: Департамент фінансових розслідувань; Департамент інформаційних повідомлень; Департамент координації системи фінансового моніторингу. Також визначено штатну чисельність Держфінмоніторингу яка бере активну участь у запобіганні вчинення злочинів пов'язаних із відмивання коштів та фінансування тероризму.

З'ясовано що з набуттям чинності оновленого Закону щодо відмивання коштів від 28 квітня 2020 року запроваджено перехід на ризик-орієнтований підхід та кейсове звітування при поданні повідомлень що стосуються підозрілих фінансових операцій (діяльності) суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Відповідно за даний період Держфінмоніторингом 11 379 повідомлень про підозрілі фінансові операції від суб'єктів первинного фінансового моніторингу. А протягом 2020 року для активної роботи Держфінмоніторингом було відібрано 1 229 660 повідомлень про фінансові операції що відповідно стали базою для формування 2859 досьє.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

3.1. Пріоритетні напрями удосконалення державної політики у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом

Не зважаючи на діяльність системи фінансового моніторингу в Україні та значні успіхи, які демонструє наша держава у запобіганні та протидії відмиванню доходів одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню зброї масового знищення ще багато питань потребують більш глибокого налізу та вивчення. Одним із таких питань є визначення пріоритетних напрямів удосконалення державної політики у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.

Перед таким визначенням варто розглянути актуальні ризики та загрози у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму. Зокрема на законодавчому рівні визначено:

- 1) «діяльність конвертаційних центрів та фіктивних фірм, що працюють як легальні підприємницькі структури, які на сьогодні є одним з найбільш поширеними для відмивання брудних грошей;
- 2) використання сучасних інформаційних технологій та віртуальних активів з підвищеною анонімністю, а також неприбуткових організацій для відмивання грошей та фінансування тероризму;
- 3) складна та довготривала процедура удосконалення у сфері відмивання коштів та фінансування тероризму, а також адаптація його до міжнародних стандартів;
- 4) непрозора структура власності фізичних осіб-підприємців, юридичних осіб та громадських формувань, відсутність правдивої та

достовірної інформації про структуру власності та про кінцевих бенефіціарних власників компаній у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;

5) недостатня оперативність та неефективність надання методологічної та методичної допомоги суб'єктами державного суб'єктам первинного фінансового моніторингу, зокрема різного роду рекомендацій та роз'яснень;

б) малий потенціал та обмеженість кваліфікованих людських ресурсів у суб'єктів державного фінансового моніторингу;

7) недостатній рівень фахової та професійної кваліфікації суб'єктів системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом, фінансування тероризму та зброї масового знищення, зокрема компетентних правоохоронних та судових органів, а також відповідальних працівників з питань фінансового моніторингу суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

8) розголошення оперативної інформації, що становить таємницю фінансового моніторингу третім особам;

9) неефективний та неякісний розгляд правоохоронними органами узагальнених матеріалів Держфінмоніторингу у визначеній сфері;

10) неефективне розслідування правоохоронними органами різних фактів відмивання злочинних доходів;

11) низький рівень правосвідомості громадян у сфері відмивання грошей та фінансування тероризму;

12) інтеграція у легальний бізнес злочинців шляхом залучення їх спілників до володіння, керування та контролю суб'єктами первинного фінансового моніторингу» [25].

Крім загроз та ризиків також доцільно зазначити, що С. Єгоричева [7, с .7] у своєму дослідженні виділяє такі економічні та соціальні наслідки відмивання грошей:

- підриєв фінансової системи – відмивання грошей розширює тіншову економіку та дестабілізує фінансову систему й ставить запитання про її прозорість та довіру до неї;

- розширення масштабів злочинів – відмивання злочинних доходів мотивує злочинність, оскільки дозволяє злочинцям примножувати свої ресурси;

- «криміналізація економіки» - злочинці можуть збільшувати свій прибуток за умови реінвестування незаконних коштів у реальний бізнес;

- зниження державних доходів та послаблення контролю – відмивання грошей зменшує надходження до державного бюджету та послаблює державний контроль над економікою.

Відмивання коштів та фінансування тероризму здатні підірвати цілісність та стабільність функціонування фінансових інститутів та банківських установ, перешкоджати іноземним інвестиціям та деформувати потоки міжнародного капіталу. Визначені явища мають суттєві негативні наслідки для фінансової стабільності країни та динаміки її макроекономічних показників, в результаті чого знижується добробут населення, віднімаються ресурси від продуктивної економічної діяльності й навіть спостерігається дестабілізуюча побічна дія на стан економік інших країн [7, с .7-8].

Легалізація незаконно отриманих коштів порушує інтереси законного бізнесу, репутацію окремих його аспектів, послаблює довіру суспільства до фінансової системи загалом. У міжнародному плані це все ставить під загрозу відносини держави з іншими країнами та підриває її міжнародний імідж. Зрештою наявність саме таких процесів створює системну загрозу економічній безпеці держави, оскільки підкріплює спроможність злочинних угруповань продовжувати і надалі чинити ще більші злочини, тим самим збільшуючи можливість політичного впливу кримінальних структур [7, с .7-8].

Таким чином, бачимо що проблема легалізації (відмивання) доходів отриманих злочинних шляхом має значний негативний вплив на розвиток

демократичних процесів у нашій країні. Відповідно до цього держава повинна брати активну участь у боротьбі з цим явищем. Варто зазначити, що на державному рівні приймаються та виконуються різні концепції та стратегії розвитку щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансування тероризму, зокрема:

1) Концепція розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів отриманих злочинним шляхом і фінансування тероризму на 2005-2010 роки;

2) Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів отриманих злочинним шляхом або фінансування тероризму на період до 2015 року;

3) Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення на період до 2020 року.

На сьогодні затверджено «Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації». Відповідно до даного документу ключовими напрямками державної політики у даній сфері визначено:

1) «забезпечення ефективного функціонування та розвитку системи запобігання та протидії щодо відмивання коштів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення;

2) забезпечення ефективного функціонування та стійкого розвитку системи виявлення і досудового розслідування кримінальних правопорушень, судових проваджень у зазначеній сфері з метою забезпечення та реалізації принципу невідворотності покарання за зазначені дії;

3) максимально тісне міжнародне та національне співробітництво у зазначеній сфері, що передбачає координацію дій учасників належної системи в Україні, міжнародних та іноземних організацій, швидкий обмін інформацією, яка може бути використана компетентними правоохоронними та судовими органами для ефективного розслідування, арешту та конфіскації злочинних активів;

4) забезпечення освітньої та просвітницької діяльності, а також наукового супроводження діючої системи запобігання та протидії відмиванню незаконних грошей, фінансування тероризму та зброї масового знищення з метою усвідомлення суб'єктами такої системи відповідних ризиків у цій сфері, дотримання ними чинного законодавства та вжиття ефективних заходів щодо запобігання та протидії відмиванню доходів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та зброї масового знищення [25].

Отже висвітливши основні напрями державної політики у сфері запобігання та протидії відмиванню незаконних грошей, фінансування тероризму та зброї масового знищення, можна зробити висновок, що приймаючи такі нормативно-правові акти Україна рухається у правильному напрямку щодо боротьби у сфері відмивання коштів здобутих злочинним шляхом, а також у боротьбі з корупцією та тіньовою економікою.

3.2. Міжнародний досвід у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом

Проблема легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом в сучасному світі займає одне з провідних місць серед загроз економічній безпеці кожної країни та світу загалом. Відповідно дана проблема стала поштовхом для створення різного роду міжнародних та міжурядових організацій, метою яких є запобігання (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення. Також важливим фактором є те, що даними організаціями розроблено чимало нормативно-правових актів, які імплементуються у різних країнах для спільної мети.

Бажання України інтегруватися до світового економічного простору стає можливою лише за умови досягнення в країні оптимальних значень показників, які характеризують макроекономічну стабільність, фінансову безпеку держави та соціально-економічні показники розвитку загалом. У даному контексті надзвичайно важливою проблемою є відмивання коштів одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

Таким чином, не зважаючи на значні напрацювання у сфері легалізації (відмивання) коштів одержаних злочинним шляхом, зокрема внесення численних змін і доповнень до чинних нормативно-правових актів, прийняття нових Постанов та Законів, імплементацию міжнародно-правових актів у сфері протидії корупції та легалізації економіки загалом, цілком бажаного результату досі не вдалося досягнути.

За таких умов важливим фактором розвитку сучасної національної системи протидії легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом є вивчення міжнародного досвіду у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.

Встановлено, що наша країна, зокрема через одного з найважливіших суб'єктів державного фінансового моніторингу – Державну службу фінансового моніторингу налагодила й постійно співпрацює з різними міжнародними організаціями щодо боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів одержаних злочинним шляхом та доволі якісно та швидко інтегрується у міжнародну систему запобігання та протидії.

Як вже згадувалося у попередніх підрозділах питання легалізації (відмивання) коштів на міжнародній арені утвердилося у 80-х роках ХХ століття. Оскільки у 1989 році було створено міжурядову організацію з питань розробки, узагальнення та реалізації міжнародного досвіду у боротьбі з легалізацією коштів – Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (FATF – Financial Action Task Force on Money Laundering).

На початку своєї діяльності основними пріоритетами FATF була боротьба з відмиванням доходів, одержаних від торгівлі наркотичними засобами. Також варто зазначити, що FATF вперше розробила певний перелік рекомендацій, що певним чином систематизували основні принципи системної боротьби у сфері легалізації та відмивання незаконних коштів.

Сучасна діяльність FATF має три основні напрямки, зокрема:

- 1) впровадження та розширення по всіх країнах світу прийнятих нею рекомендацій;
- 2) контроль та перевірка як виконуються в державах-учасниках заходи для боротьби з відмиванням грошей, заснованих на 40 рекомендаціях FATF;
- 3) відстеження загальносвітових методів та схем відмивання незаконно отриманих коштів, а також розробка дієвих контрзаходів.

Окрім FATF є й інші міжнародні організації, які координують діяльність щодо боротьби з відмиванням доходів та фінансуванню тероризму, зокрема:

- 1) Група підрозділів фінансової розвідки «Егмонт» (Егмонтська група);
- 2) Міжбанківське об'єднання «Вольфсберзька група»;
- 3) Світовий банк (Міжнародний банк реконструкції та розвитку);

- 4) Комітет регулювання та нагляду за банківською діяльністю (Базельський комітет);
- 5) Організація об'єднаних націй (ООН);
- 6) Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол);
- 7) Спеціальний комітет експертів Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL).
- 8) та інші.

Основні завдання у сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом зазначених міжнародних організацій систематизовано у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Міжнародні організації у сфері легалізації (відмивання) доходів,
одержаних злочинним шляхом та їх завдання

№ з/п	Назва міжнародної організації	Завдання у сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом
1.	Група підрозділів фінансової розвідки «Егмонт» (Егмонтська група)	Забезпечує швидкий (до 1 доби) обмін інформацією між підрозділами фінансової розвідки різних країн і підтримку їх національних програм протидії легалізації незаконно отриманих доходів, фінансуванню тероризму.
2.	Міжбанківське об'єднання «Вольфсберзька група»	Здійснює розробку принципів боротьби із незаконними банківськими операціями у приватному банківському секторі і забезпечує їх дотримання щодо відмивання доходів у банках-кореспондентах, які регламентують встановлення і підтримку банківських кореспондентських відносин у світовому масштабі.
3.	Світовий банк (Міжнародний банк реконструкції та розвитку)	Основними завданнями у даній сфері є: <ul style="list-style-type: none"> • надання фінансової та консультаційної допомоги країнам з метою підвищення рівня життя населення; • розробка стратегій допомоги для кожної зі своїх країн-клієнтів у співробітництві з державними органами, неурядовими організаціями й приватним сектором [1].
4.	Комітет регулювання та нагляду за банківською діяльністю (Базельський комітет)	Діяльність спрямована на забезпечення ефективного банківського нагляду, що охоплює широке коло питань, у тому числі протидію відмиванню злочинних доходів. Здійснює перевірку органами банківського нагляду наявності у банківських установах адекватних регламентів, положень та інструкцій, які сприяють дотриманню високих етичних та професійних норм у фінансовому секторі та запобіганню навмисного або ненавмисного використання банку злочинними угрупованнями [38].
5.	Організація	Забезпечення міжнародної безпеки і запобігання

	об'єднаних націй (ООН)	злочинності.
6.	Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол)	Спрямовує свою діяльність на координацію діяльності правоохоронних органів країн-учасниць, у тому числі, і щодо попередження та розслідування злочинів, пов'язаних з легалізацією незаконних доходів [1].
7.	Спеціальний комітет експертів Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL)	Здійснює загальний і незалежний аналіз боротьби з легалізацією (відмиванням) злочинних коштів в країнах-членах Ради Європи (і країнах-кандидатах на вступ), які не є членами FATF з метою [13] <ul style="list-style-type: none"> • розробки комплексу заходів боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму; • дотримання міжнародних стандартів і використання найкращих практик.

Систематизовано автором.

Таким чином, узагальнюючи результати проведеного дослідження діяльності міжнародних організацій та їх завдань у сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом робимо висновок, що кожна з перелічених організацій пріоритетним завданням має:

- чітку координацію діяльності у сфері запобігання та легалізації незаконним доходам;
- розроблення комплексу заходів щодо боротьби з легалізацією та відмиванням грошей;
- надання фінансової та консультативної допомоги країнам у даній сфері;
- розробка різних стратегій та інших нормативно-правових актів, які сприяють боротьбі у даній сфері;
- тісна співпраця та співробітництво з різними державними органами щодо запобігання легалізації коштів одержаних злочинним шляхом.

Наступним що доцільно відзначити, це те що Україна налагодила та постійно співпрацює із згаданими міжнародними організаціями щодо боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів одержаних злочинним шляхом та доволі успішно інтегрується у міжнародну систему запобігання та протидії незаконним доходам та фінансуванні тероризму. Варто відзначити, що дана система передбачає:

- 1) підписання різного роду міжнародних договорів у сфері протидії легалізації (відмиванні) доходів та фінансування тероризму;
- 2) удосконалення організаційно-правової складової національної системи протидії легалізації (відмиванні) доходів;
- 3) налагодження співпраці із міжнародними організаціями для дотримання сучасних міжнародних стандартів та використання кращих практик.

Також для більш глибокого розуміння міжнародного досвіду вважаємо за доцільне проаналізувати основні міжнародно-правові акти у сфері протидії легалізації (відмиванні) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансуванні тероризму (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

**Основні міжнародно-правові акти у сфері протидії легалізації
(відмиванні) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансуванні
тероризму**

№	Нормативно-правовий акт	Дата прийняття	Основні положення
1	Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин [14]	20.12.1988	Визначено протидію легалізації доходів одним із заходів боротьби із незаконним обігом наркотиків; Визначено важливість зміцнення й посилення ефективних заходів міжнародної співпраці з метою припинення злочинної діяльності; Встановлено застосування санкцій за вчинення таких правопорушень у вигляді ув'язнення, позбавлення волі, штрафи та конфіскації; Встановлено обов'язок криміналізації «відмитих» злочинно одержаних коштів.
2	Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом [17]	08.11.1990	Визначено основні злочини як кримінальні акти, пов'язані з корупцією або транснаціональною організованою злочинністю; Розширено перелік видів злочинів, які є джерелами незаконно одержаних коштів.
3	Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності [16]	15.11.2000	Розкрито термін «конфіскація» як остаточне і кінцеве позбавлення майна за постановою суду або іншого компетентного органу; Передбачено вжиття заходів щодо конфіскації доходів від такого роду злочинів та від корупції;

			<p>Відносить легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, до злочинів міжнародного характеру, які загрожують економічній безпеці держави;</p> <p>Передбачено заходи з попередження легалізації злочинних доходів;</p>
4	40+9 Рекомендацій FATF	20.06.2003	<p>Рекомендації є обов'язковими згідно міжнародних стандартів для держав-членів Організації Об'єднаних Націй;</p> <p>Систематизують організаційні принципи та правові норми у сфері протидії легалізації коштів в єдину систему;</p> <p>Уніфіковано національні законодавства у сфері боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом;</p> <p>Визначають основні положення щодо криміналізації легалізації злочинно одержаних доходів, а також конфіскації легалізованої власності.</p>
5	Конвенція ООН проти корупції [15]	31.10.2003	<p>Передбачено перелік заходів щодо повернення незаконно одержаних доходів;</p> <p>Визначено перелік превентивних заходів щодо протидії відмиванню злочинних доходів, доповнюючи сучасними механізмами;</p> <p>Визначено розвиток глобального, субрегіонального й двостороннього співробітництва між правоохоронними та судовими органами, а також підрозділами фінансової розвідки;</p> <p>Встановлено обов'язки та характер перевірки особи клієнта, власників бенефіціарів;</p> <p>Визначено методи, які використовуються для протидії фінансовим злочинам;</p> <p>Розроблено програми спостереження й виявлення злочинно одержаних доходів;</p> <p>Передбачено заходи з підготовки кадрів для прокуратури, слідства, митних та правоохоронних органів.</p>
6	Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом та про фінансування тероризму [18]	16.05.2005	<p>Передбачено перелік вимог щодо ідентифікації підприємцями клієнтів, обов'язковість повідомлення про підозрілі фінансові угоди, зберігання документів та внутрішнього контролю;</p> <p>Передбачено основні заходи щодо арешту, виїмки й конфіскації злочинно одержаних доходів;</p> <p>Подано визначення підрозділу фінансової розвідки.</p>

Отже, проаналізувавши не вичерпний перелік міжнародних нормативно-правових актів визначено, що він утворився у 1988 році та розвивається і до сьогодні. Встановлено, що боротьба з легалізацією (відмивання) доходів протягом останніх 30 років полягала в удосконаленні чинного нормативно-правового забезпечення шляхом прийняття відповідних законів та імплементацією міжнародних конвенцій та угод. При цьому варто зазначити, що така імплементація позитивно вплинула на формування та розвиток системи фінансового моніторингу в Україні.

Важливо, що першочерговим завданням для побудови ефективної системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом в Україні повинна стати гармонізація українського законодавства до європейського. Оскільки, українська система фінансового моніторингу була створена під впливом тісної співпраці з різними міжнародними організаціями. Тому вважаємо, що успіх у майбутньому залежатиме від продовження співпраці та використання кращих практик як у боротьбі із відмиванням доходів так і в боротьбі із фінансуванням тероризму.

Також на нашу думку імплементація міжнародно-правових актів та вдосконалення сучасного законодавства України у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансуванні тероризму є віддзеркаленням світових трендів щодо підвищення прозорості фінансових операцій, які дозволять забезпечити сталий соціально-економічний розвиток.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто актуальні ризики та загрози у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму. Зокрема проаналізовано ризики та загрози, які визначені на законодавчому рівні.

Визначено, що основними економічними та соціальними наслідками відмивання грошей є: підрив фінансової системи; розширення масштабів злочинів; «криміналізація» економіки; зниження державних доходів та послаблення контролю.

Встановлено, що відмивання коштів та фінансування тероризму здатні підірвати цілісність та стабільність функціонування фінансових інститутів та банківських установ, перешкоджати іноземним інвестиціям та деформувати потоки міжнародного капіталу. Визначені явища мають суттєві негативні наслідки для фінансової стабільності країни та динаміки її макроекономічних показників, в результаті чого знижується добробут населення, віднімаються ресурси від продуктивної економічної діяльності й навіть спостерігається дестабілізуюча побічна дія на стан економік інших країн.

З'ясовано, що на державному рівні приймаються та виконуються різні концепції та стратегії розвитку щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансування тероризму, зокрема: Концепція розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів отриманих злочинним шляхом і фінансування тероризму на 2005-2010 роки; Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів отриманих злочинним шляхом або фінансування тероризму на період до 2015 року; Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення на період до 2020 року.

На сьогодні затверджено «Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів отриманих

злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації» де визначені ключові напрями державної політики у даній сфері.

Визначено основні завдання у діяльності міжнародних організацій у сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму, а також проаналізовано міжнародні нормативно-правові акти у даній сфері. Визначено, що боротьба з легалізацією (відмивання) доходів в Україні протягом останніх 30 років полягала в удосконаленні чинного нормативно-правового забезпечення шляхом прийняття відповідних законів та імплементацією міжнародних конвенцій та угод.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні основи системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом. Здійснена оцінка функціонування системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом та запропоновано основні напрями підвищення її ефективності. На основі проведено дослідження зроблено наступні висновки:

1. Провівши аналіз різних нормативно-правових актів та думок науковців визначено, що немає одностайної думки щодо визначення понять «відмивання коштів» та «легалізація доходів». Визначено, що відмивання коштів – це процес який спрямований на приховування та маскування злочинного походження відповідних доходів з метою залучення їх у реальний сектор економіки.

Для більш чіткого розуміння легалізації (відмивання) коштів одержаних злочинним шляхом розглянуто основні чинники, які мають безпосередній вплив на це явище. Визначено, що є різні класифікації даних чинників. Зокрема одні автори до таких чинників відносять політико-економічні, соціально-правові та морально психологічні. А інші класифікують їх на основі розвитку нашої країни, зокрема: універсальні, додаткові загальні чинники (притаманні транзитивним економікам) чинники легалізації економіки України.

2. Прагнучи підвищити якість життя, зокрема розвиток середнього класу в Україні визначено, що питання легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом має бути на особливому контролі усіх правоохоронних органів. Оскільки суми збитків, які завдаються державі є колосальними. Отже, важливим етапом у розвитку ефективної фінансової системи є формування якісної системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним.

3. З'ясовано, що сучасні засади функціонування системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні викладені у 6 статті Закону України «Про запобігання та протидію...». Згідно даної статті українська система фінансового моніторингу є дворівневою і складається з первинного та державного рівнів.

4) Проаналізувавши систему протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом виокремлено два підходи щодо її рівнів. Перший ґрунтується на законодавчому рівні, де чітко визначено, що система фінансового моніторингу є дворівневою і складається з первинного та державного рівнів. Другий підхід базується на загальному аналізі системи протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним, де доцільно виділити три рівні, зокрема: міжнародний, національний та первинний.

5) Розглянуто сучасні моделі та типологічні схеми легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом. Визначено що найбільш широко розповсюджена трифазова модель, яка передбачає виділення у процесі легалізації такі стадії як: розміщення, розшарування або перетворення та інтеграція. Визначені стадії можуть здійснюватися послідовно, одночасно або частково накладатися одна на одну. Це все залежить від конкретного механізму легалізації та з огляду на цілі відмивання злочинних доходів. Окрім неї ще використовуються двофазова та чотирифазова моделі.

6) Визначено, що згідно Закону України № 361-IX підлягають фінансовому моніторингу порогові та підозрілі фінансові операції. Зокрема «фінансові операції є пороговими, якщо сума, на яку здійснюється кожна із них, дорівнює чи перевищує 400 тисяч гривень (для суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри – 55 тисяч гривень). За підсумками 2020 року Держфінмоніторингом направлено до компетентних правоохоронних органів 204 матеріали, зокрема 61

узагальнений матеріал та 143 додатково узагальнені матеріали, що пов'язані безпосередньо з підозрою у корупційних діяннях.

В залежності від підслідності Держфінмоніторинг розсилав дані матеріали різним правоохоронним органам, зокрема: НАБУ – 168 матеріалів, Служба безпеки України – 17 матеріалів, Органів прокуратури України – 11 матеріалів, Державне бюро розслідування – 5 матеріалів, Національна поліція України – 2 матеріали, Органів фіскальної служби України – 1 додатково узагальнений матеріал. У зазначених матеріалах сумарна сума фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з відмиванням грошей складає 8,1 млрд. гривень.

7) Встановлено, що наша країна, зокрема через Державну службу фінансового моніторингу налагодила й постійно співпрацює з різними міжнародними організаціями щодо боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів одержаних злочинним шляхом та доволі якісно та швидко інтегрується у міжнародну систему запобігання та протидії.

8) Вивчивши міжнародний досвід у сфері легалізації доходів одержаних злочинним шляхом через аналіз діяльності міжнародних організацій та міжнародних нормативно-правових актів визначено, що першочерговим завданням для побудови ефективної системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом в Україні повинна стати гармонізація українського законодавства до європейського. Оскільки імплементація міжнародно-правових актів та вдосконалення сучасного законодавства України у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансуванні тероризму є віддзеркаленням світових трендів щодо підвищення прозорості фінансових операцій, та дозволять забезпечити сталий соціально-економічний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранов Р. О. Формування та реалізація державної політики запобігання та протидії легалізації доходів одержаних злочинним шляхом: дисер. к.е.н.: 25.00.02. Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2018. 310 с.
2. Барановський О. І., Пасхавер Б. Й. Відмивання грошей: сутність та шляхи запобігання. Монографія. НАН України. Харків. «Форт». 2003. 472 с.
3. Гужій С. Г., Ключке С. М., Кірсанов В. М. Протидія легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму: навч. посіб. К. «Такі справи». 2008. 560 с.
4. Глущенко О. О., Семеген І. Б., Слав'юк Р. А. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія. К. УБС НБУ. 2014. 386 с.
5. Грубляк О. М., Карвацький М. В. Лисенко Ж. П., Юрій Е. О. Фінансовий моніторинг: навч. посіб. Чернівці. «Рута». 2019. 240 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1Qa77GuVMcqJwG9LiOGRBtN0PqJoHf3k_/view
6. Дудоров О. Легалізація злочинних прибутків, проблеми кримінально-правової протидії. Віче. №1. 1998. С.70-72.
7. Єгоричева С. Б. Організація фінансового моніторингу в банках: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2014. 292 с.
8. Єфименко Т. І., Гасанов С. С., Користін О. Є. Розвиток національної системи фінансового моніторингу: монографія. К. ДННУ «Академія фінансового управління». 2013. 380 с.
9. Звіт державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf>.
10. Іен Ричардсон, Ігнасіо де Лукас Мартін. Посібник з питань виявлення, розслідування та кримінального переслідування відмивання коштів. 2021. 106 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/320.pdf>

11. Інформаційна довідка щодо міжнародно-правового стандарту до статусу підрозділу фінансової розвідки. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zagalna/DovidkaFIU.pdf>.
12. Керівництво з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу. 2020. 208 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/2020/KerivnytstvoSPFM.pdf>.
13. Колдовський М В. Світовий досвід боротьби з відмиванням грошей банківського сектора в сучасних умовах глобалізації фінансових ринків. *Європейський вектор економічного розвитку* : зб. наук. пр. д. : ДУЕП, 2008. № 1 (4). С. 26–32
14. Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин». Ратифікована Постановою Верховної Ради України від 25.04.1991 р. №1000-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text
15. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 18.10.2006 р. № 995_c16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
16. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. № 995_789. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text
17. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990 р. № 995_029. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text
18. Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскація доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму». Ратифікована Законом України від 17.11.2010 р. №2698-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text
19. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
20. Леонов С. В., Бойко А. О., Миненко С. В. Систематизація та характеристика існуючих схем легалізації доходів, отриманих незаконним

шляхом. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2019. №1 (92). С. 35–45.

21. Марчук Р. П., Попов О. І., Онисьєв В. А. Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом і фінансуванням тероризму: навч. посіб. К.: Міжнародна агенція «БІЗОН». 2008. 384 с.

22. Підхонний О.М., Глущенко О.О. Аналіз чинників легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Фінансова система України. Наукові записки. Серія «Економіка». Вип. 10. 2008. С. 363-370

23. Посібник з питань підходу, заснованому на оцінці ризику, в боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму: Принципи та процедури високого рівня / FATF, 2007. Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=74295>

24. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України № 361-ІХ від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

25. Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації. Розпорядження КМУ від 12.05.2021 № 435-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text>

26. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України. Постанова КМУ від 29.07.2015 р. № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>

27. Про Національний банк України: Закон України № 679-XIV від 20.05.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

28. Про схвалення Концепції розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом і фінансуванню тероризму на 2005-2010 роки. Розпорядження Кабінету

Міністрів України від 03.08.2005 № 315-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-2005-%D1%80#Text>

29. Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванню тероризму на період до 2015 року. Розпорядження КМУ від 09.03.2011. № 190-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2011-%D1%80#Text>

30. Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року. Розпорядження КМУ від 30.12.2015. № 1407-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80#Text>

31. Про утворення Ради з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Постанова КМУ від 08.09.2016 р. № 613. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-2016-%D0%BF#Text>

32. Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення. Методологія з оцінки технічної відповідності рекомендаціям FATF та ефективності системи протидії відмивання коштів та боротьби з фінансуванням тероризму. Правила та процедури 5-го раунду взаємних оцінок комітетом MONEYVAL. Листопад 2020. 287 с. URL: [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/UKR_Compilation%20book%20-%20FINAL%20\(02.02.20211\).pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/UKR_Compilation%20book%20-%20FINAL%20(02.02.20211).pdf).

33. Рекуненко Т. О., Самойленко О. О. Фінансовий моніторинг у системі протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2019/45.pdf.

34. Типологічне дослідження «Відмивання доходів від податкових злочинів». К. 2020. URL:<https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411.202020.pdf>.
35. Типологічне дослідження «Відмивання доходів від привласнення коштів і майна державних підприємств та інших суб'єктів, які фінансуються за рахунок державного та місцевих бюджетів». К. 2019. URL:https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/book_topology2020UA.pdf.
36. Флейчук М. І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації. Львів. Ахілл. 2008. 660 с.
37. Чайковський Р. Й. Транснаціональний характер та регіональні особливості процесу відмивання грошей // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2008. №6. с. 154-158.
38. Basel Committee on Banking Supervision. URL: <http://www.bis.org/bcbs/history.htm> (дата звернення 25.12.2021)
39. Novoseletsky E. The shadow economy in Ukraine / E. Novoseletsky [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kse.org.ua/uploads/file/library/1999/Novoseletsky.pdf>.
40. Prevention of Criminal Use of the Banking System for the Purpose of Money Laundering / Bank for International Settlements. – 1988. – Dec. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbsc137.pdf?noframes=1>.